

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

№04 (118) 2010

4

Наша перемога.
Жива історія

17

Найвідоміші
фортеці
і замки України

46

Військо
шукає
таланти.
Літературні

VII МІЖНАРОДНА СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВИСТАВКА

ЗБРОЯ ТА БЕЗПЕКА

22 – 25
вересня
2010 р.

- Бойова та службово-штатна зброя
- Цивільна зброя: мисливська зброя, спортивна зброя, зброя самооборони
- Музейна, антикварна (історична) зброя
- Холодна зброя
- Обладнання для безпечного зберігання зброї, документів, цінностей
- Оптика та спорядження
- Боєприпаси (патрони, кулі, гранати)
- Вибухові речовини та піротехнічні засоби
- Стрілецькі тренажери та аксесуари
- Військова техніка. Модернізація та ремонт бойової техніки й озброєння
- Системи пошуку цілі й керування озброєнням
- Засоби бронезахисту. Обмундирування. Екіпірування. Тактичне спорядження. Амуніція. Спецматеріали
- Антитерористичні засоби та обладнання
- Засоби виявлення і нейтралізації вибухових пристроїв
- Обладнання для прикордонного і митного контролю
- Спеціальні технічні засоби для спецпідрозділів
- Технічні засоби розвідки і контролю
- Криміналістична техніка
- Технології та техніка подвійного використання
- Засоби зв'язку і захисту інформації
- Засоби забезпечення охорони
- Спеціальні транспортні засоби

ЗА ПІДТРИМКИ:

МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВА ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

МІЖНАРОДНИЙ ВИСТАВКОВИЙ ЦЕНТР
Україна, 02660, м. Київ
Броварський пр-т, 15, М "Лівобережна"

☎ +380 44 201-11-63

✉ zbroya@iec-expo.com.ua

www.iec-expo.com.ua, www.tech-expo.com.ua

Генеральний інтернет-партнер:

SECURITY.ua

Технічний партнер:

Remedia

Інформаційна підтримка:

ВІЙСЬКО УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАННИЙ ОРГАН
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Головний редактор:

Володимир ГОРІШНЯК
redactorVU@yahoo.com

Редакційна колегія:

Вячеслав БІЛОУС
Вячеслав БУГІЛЬ
Петро БУНЯК
Володимир ГАЛАНЦЕВ
Микола ГУЦУЛЯК
Анатолій ГРИЩУК
Володимир ДІБРОВА
Микола ДРАГАН
Віктор КАРПОВ
Олександр КОПАНИЦЯ
Олег КОРОСТЕЛЬОВ
Григорій КРИВОШЕЯ
Юрій КУЗНЕЦОВ
Данило КУЛИНЯК
Владислав МАРІ
Михайло МАЛЯРЧУК
Віталій РАДЕЦЬКИЙ
Олекса РУДЕНКО
Іван СТУПАК
Віктор СМІРНОВ
Ілля ТИЩЕНКО
Ігор ХАЛЯВІНСЬКИЙ
Юрій ШАПОВАЛ
Леонід ШОЛОМИЦЬКИЙ
Людмила ШПИТЯК

Дизайн та верстка:

Андрій ПОГОРЕЛОВ

Реклама:

В'ячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ

Літературний редактор:

Зоя ІЛІНА

Обкладинка:

Сергій ПОПСУЄВИЧ

Засновник Міністерство оборони України
Рік заснування часопису — 1994,
Перший редактор — Вячеслав БОЛОТНЮК
Адреса редакції: вул. Мельникова, 81. 04050,
Київ, Україна, а/с 72. Тел. (044) 483-08-39,
489-38-59, 454-42-02.

E-mail: viysko2003@ukr.net;

http://www.vu.mil.gov.ua/

© «Військо України», 2009

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 827 від 12.07.1994 р.

Підписано до друку: 08.04.2010 р.

Передплатний індекс: 74101

Передплату можна оформити в кожному
відділенні зв'язку.

Інформаційна підтримка:

Департамент преси та інформації
Міністерства оборони України, «Флот України»,
«Крила України», «Морська Держава»

При використанні матеріалів посилання на
журнал «Військо України» обов'язкове.

За зміст реклами відповідає рекламодавець.

Технічна підтримка

ТЕМА НОМЕРА4

Наша перемога.
Жива історія

Микола ДОРОХОВ

ОФІЦЕРСЬКІ ДИНАСТІЇ8

Генерал-полковник Геннадій Воробйов:

«...Проводжаючи мене до першого місця
служби, батько міцно обняв мене і сказав:
«Лише про одне благаю, синку: не підведи...»

ЕКСКЛЮЗИВ14

Аташе з питань оборони посольства Республіки
Польща в Україні Вальдемар ЯРУШЕВСЬКИЙ:
«пілотувати гелікоптери, які модернізували
на ваших авіа заводах, одне задоволення»

СПЕЦПРОЕКТ «ВІЙСЬКА УКРАЇНИ»17

Найвідоміші фортеці і замки України

Володимир ГАЛАНЦЕВ

Микола ДРАГАН

Іван СТУПАК

ЯК ЦЕ БУЛО34

«Покрий нас чесним Твоїм покровом
і ізбави нас від усякого зла...»

Олександр КРИВОШИЙ

ДЗВОНИ ЧОРНОБИЛЯ.....36

Знак беды

Виктор ВЛАСЮК

ЩОБ ПАМ'ЯТАЛИ38

Спекотний квітень 2004-го

Влад ВОЛОШИН

ІСТОРІЯ БЕЗ РЕТУШІ42

«К-8»: трагедія і звитяга
героїв «холодної війни»

Сергій СМОЛЯННИКОВ,

Віктор МИХАЙЛОВ

НОТАТКИ ПУБЛІЦИСТА46

Військо шукає таланти. Літературні

Микола ГУЦУЛЯК

ШЕРШЕ ЛЯ ФАМ.....48

Їхня «зброя» — краса і врода

На кораблях, у берегових частинах та гарнізонах Військово-Морських Сил Збройних Сил України відзначили День професійного сержанта

Інспектори Місії ООН у Ліберії позитивно оцінили стан озброєння, військової техніки та майна 56-го окремого вертолітного загону ЗС України, який виконує миротворчі завдання в цій країні

Міністр оборони України Михайло Єжель підписав наказ про встановлення професійного свята — Дня інженерно-авіаційної служби авіації Збройних Сил України, який відзначатиметься щороку 25 лютого

Міністр оборони України Михайло Єжель підписав наказ «Про звільнення в запас військовослужбовців та черговий призов на строкову військову службу в квітні-травні 2010 року»

В Брюсселі відбулося чергове засідання Спільної робочої групи Україна-НАТО з питань воєнної реформи у форматі «ключової групи»

Вихованці Волинського обласного ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою здобули найбільшу кількість нагород на фестивалі-конкурсі військово-патріотичної пісні «Пам'ять серця», присвяченому 65-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні

На Житомирщині в рамках Договору про звичайні збройні сили в Європі багатонаціональна інспекційна група у складі представників армій чотирьох країн перевірила 30-ту окрему гвардійську механізовану бригаду 8-го армійського корпусу

Майже 2,5 тисячі військовослужбовців Військово-Морських Сил ЗС України 9 травня візьмуть участь у парадах військ з нагоди 65-ї річниці Великої Перемоги, які відбудуться у містах-героях України Київ, Одеса, Севастополь і Керч

Трьох людей, що провалилися під лід на річці Десна на Чернігівщині, врятував військовослужбовець 30-го окремого полку зв'язку Командування Сухопутних військ ЗС України рядовий контрактної служби Андрій Мозговий

В Одесі пройшла науково-практична конференція з вивчення воєнно-історичного досвіду Великої Вітчизняної війни

Міністр оборони України Михайло Єжель: «Контрактна, професійна армія — це добре. Втім, непрофесійної армії бути не може. Кожний воїн повинен бути професіоналом на своєму місці»

30 березня Міністр оборони України Михайло Єжель в ході брифінгу перед початком прямої телефонної лінії у Кабінеті Міністрів України повідомив, що Президент України — Верховний Головнокомандувач ЗС

України Віктор Янукович поставив перед ним завдання повернутися до питання військової структури держави.

— Сьогодні ми повинні визначитися, що таке мобілізаційні запаси, що таке резервісти, що таке контрактна армія. Контрактна, професійна армія — це добре. Втім, непрофесійної армії бути не може. Кожний воїн повинен бути професіоналом на своєму місці. Якщо буде по-іншому, ми матимемо «гарматне м'ясо», яке потім будемо всі оплакувати, — наголосив Михайло Єжель.

Говорячи про строки переходу Збройних Сил України на контрактний принцип комплектування, глава вітчизняного оборонного відомства зауважив, що, наприклад, Сполученим Штатам Америки на це знадобилося 10 років.

— Президент України також поставив завдання про перехід до контрактної армії. Тобто Збройні Сили, починаючи з 2011 року, поступово будуть переходити на контрактну основу. Якщо ми протягом п'яти років впораємося з цим завданням, то це буде добрим результатом, — повідомив Міністр оборони України та підкреслив, що на сьогодні залишається змішаний принцип комплектування української армії.

Проте, за словами Михайла Єжеля, для контрактника, який підписує контракт з державою на 5 років, повинні бути створені відповідні стандарти забезпечення його життєдіяльності.

— З одного боку контрактник дає зобов'язання, з іншого — держава. І якщо держава не буде дотримуватися своїх зобов'язань перед військовослужбовцем, це, звичайно, не приведе до швидкого переходу армії на контрактну основу, — зазначив Міністр оборони України.

Михайло Єжель підкреслив, що сьогодні військовослужбовець служби за контрактом отримує лише близько тисячі гривень на місяць в залежності від терміну служби та посади.

— Наприклад, харчування солдата строкової служби сьогодні коштує 1100 гривень на місяць. А контрактник, котрий не харчується в їдальні за рахунок держави, за ці ж гроші, які складають його місячне грошове утримання, має нагодувати та одягнути сім'ю і себе, — зауважив Міністр оборони України та наголосив, що такого не повинно бути.

Глава вітчизняного оборонного відомства висловив сподівання, що найближчим часом буде позитивно вирішено питання харчування контрактників за рахунок держави. Як поінформував Михайло Єжель, фахівці Міністерства оборони України висловили пропозицію затвердити цьогорічний бюджет військового відомства у 19 мільярдів гривень і обґрунтували цю цифру.

— Зараз ми розраховуємо на оборонний бюджет у 2010 році на рівні близько 13 мільярдів гривень. Але ми розуміємо, що у попередні роки нас недофінансовували. Наприклад, торік недофінансування становило 60–70% від потреби. Я отримав чіткі вказівки Верховного Головнокомандувача: 2010 рік — це рік стабілізації. Нам не потрібно сьогодні гнатись за чимось новим. Давайте сьогодні зупинимось. Не від суперсучасної техніки залежить перемога в бою, а від того, наскільки майстерно люди нею володіють. На сьогодні наше озброєння дозволяє вести бойові дії на достатньому рівні. Найголовніше — це навчатися, — наголосив Михайло Єжель.

Міністр оборони України поінформував, що, на превеликий жаль, Державна програма розвитку Збройних Сил України, Державна програма розвитку озброєння та військової техніки практично повністю провалені. За словами Михайла Єжеля, саме тому Президент України — Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України поставив завдання напрацювати пропозиції щодо майбутньої 5-річної програми і здійснити оборонний огляд до 2025 року.

Начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України генерал армії України Іван Свиди: «Не поспішайте писати рапорти на звільнення. Ви потрібні державі, яку треба захищати!»

11 березня, в останній день робочої поїздки на Вінниччину, в обласному центрі відбулася зустріч начальника Генерального штабу — Головнокомандувача Збройних Сил України генерала армії України Івана Свиди з військовослужбовцями частин та установ місцевого гарнізону.

Головнокомандувач Збройних Сил України відзначив високу злагодженість дій усіх служб командування Повітряних Сил, авіаційних частин і з'єднань, підрозділів зенітно-ракетних та радіотехнічних військ під час проведення тренування з черговими силами з протиповітряної оборони, за яким він спостерігав.

Виступаючи перед учасниками зустрічі, Головнокомандувач Збройних Сил України визначив головні завдання Повітряним Силам на 2010-й рік.

— В першу чергу, це збереження досвідчених льотно-підйомних кадрів і постановка «на крило» молодих льотчиків. Досягти цього можливо за рахунок вирішення соціальних проблем, і, в першу чергу, проблеми забезпечення житлом військових льотчиків, а також повноцінної бойової і льотної підготовки, — констатував він.

Також Головнокомандувач Збройних Сил України акцентував увагу командирів і начальників усіх рівнів на їх ставленні до підлеглих.

— Сьогодні в країні дуже важка ситуація, особливо в економічному сенсі. Це неабияк відбивається на війську. Нині дуже важко утримати на місцях тих фахівців, які мають значний досвід роботи, чи то військовий льотчик, чи інший спеціаліст, — констатував начальник Генерального штабу ЗС України.

Тому, додав він, пріоритетне значення має нормальний людський підхід до підлеглих, створення комфортних умов служби.

Окремо він зупинився на питаннях розвитку Повітряних Сил ЗС України.

На глибоке переконання Головнокомандувача Збройних Сил України вже через нетривалий час до Збройних Сил України буде інше ставлення з боку керівництва держави, адже військові, після церкви, займають другу позицію за рівнем довіри населення.

31 березня у Малій залі Генерального штабу Збройних Сил України під головуванням Міністра оборони України Михайла Єжеля відбулася нарада з керівним складом Міністерства оборони та Генерального штабу ЗС України

Участь в нараді також взяв Віце-прем'єр-міністр України Володимир Сівкович, який представив учасникам наради новопризначених заступників Міністра оборони України.

Так, згідно з рішенням Уряду України, першим заступником Міністра оборони України призначено Педченка Григорія Миколайовича. Заступниками Міністра оборони України призначені: Андресюк Борис Павлович, Куцин Михайло Миколайович, Кушнір Ігор Миколайович, Малярчук Михайло Васильович та Омелянчук Володимир Прокопович.

Виступаючи перед учасниками наради, Міністр оборони України Михайло Єжель конкретизував напрямки діяльності своїх заступників та відзначив, що цей день можна вважати точкою відліку діяльності керівництва військового відомства, як єдиної команди. Глава вітчизняного оборонного відомства також наголосив на необхідності об'єднання зусиль, адже без цього важко буде виконати завдання, поставлені перед військовим відомством Президентом України — Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України Віктором Януковичем.

— Найголовніше — це команда, яка сьогодні створена і буде ефективно працювати на користь Збройних Сил України, — наголосив Міністр оборони України Михайло Єжель.

Питання, присвячені військовій службі за контрактом та військово-патріотичному вихованню молоді стали темою для обговорення в телевізійній програмі «Рубікон», яка відбулася у прямому ефірі Одеського телеканалу «Академія»

Міністр оборони України Михайло Єжель представив керівному складу національного флоту новопризначеного командувача Військово-Морських Сил Збройних Сил України віце-адмірала Віктора Максимова

Під час робочої поїздки до Львівського гарнізону командувач Сухопутних військ Збройних Сил України генерал-полковник Геннадій Воробйов дав високу оцінку Академії Сухопутних військ імені Гетьмана Петра Сагайдачного

У штабі ВМС ЗС України відбулася науково-практична конференція з питань морально-психологічного забезпечення військової дисципліни та профілактики правопорушень

Наказом Міністра оборони України на озброєння Збройних Сил України прийнято учбово-бойовий літак Су-25УБМ1 та бойовий літак Су-25М1

У Києві презентовано результати дворічної роботи Центру воєнної політики та політики безпеки, спрямованої на поліпшення діяльності ЗС України та об'єднання зусиль громадськості і державних органів у вирішенні проблем армії

На Івано-Франківщині вийшла книга військового журналіста Мирослава Мамчака із Севастополя «Тарас Шевченко і флот»

Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 618-р від 24 березня 2010 року Олександр Черпліцький призначений на посаду заступника Міністра оборони України — директора Державного департаменту надлишкового майна та земель.

8 золотих, 5 срібних та 3 бронзові медалі завоювали чернігівські спортсмени на чемпіонаті України з військово-спортивного багатоборства

*За матеріалами
Департаменту преси та інформації
Міністерства оборони України*

НАША ПЕРЕМОГА. ЖИВА ІСТОРІЯ

або Чому виховання воїна-патріота без належної підтримки ветеранського руху є неможливим

Аналіз основних тенденцій динаміки ціннісних орієнтацій різних соціальних груп українського суспільства за останнє десятиліття дозволяє зробити висновок про зміну їхньої спрямованості. Мова йде насамперед про деформації раніше сформованих традиційних цінностей, що відбивають зміст вищих людських чеснот: чесності, порядності, милосердя, доброти, чуйності, прагнення відстоювати загальні національні інтереси своєї країни. Вивчення даних соціологічних досліджень з цього питання свідчить про те, що в загальній системі ціннісних орієнтацій громадян значно знизився статус саме духовно-моральних цінностей.

Так, якщо в 80-х роках матеріальну забезпеченість вважали головною цінністю своєї життєвої орієнтації 26% респондентів, то через десять років — дві третини. За цей період матеріальна забезпеченість, як соціально значима цінність, піднялась в ієрархії ціннісних орієнтацій з 8-го місця на 3-є. Вище неї перебувають тільки любов, здоров'я і сімейне щастя. Частка респондентів, для яких найвища цінність — духовність, скоротилася за цей період з 16,2% (14-е місце) до 1,7% (18-е місце). Із цього витікає, що орієнтація насамперед молоді на духовно-моральні цінності в період проведених реформ стала менш стійкою.

У сучасних Збройних Силах України зростання значення духовності зумовлено низкою істотних причин:

по-перше, результати реформ у військовій галузі та виконання Державної Програми розвитку ЗС України на 2006–2011 роки багато в чому залежать саме від характеру та змісту духовних процесів;

по-друге, в Україні після проголошення незалежності старі духовні цінності втрачаються, а нові лише формуються. Прикладом цього може стати неоднозначне сприйняття різними групами населення нагородження Р. Шухевича та С. Бандери;

по-третє, в умовах плюралізму, інформаційного протиборства, можлива недооцінка ролі духовного та морального стану армії, що негативно вплине на якість і темпи реформування всієї військової організації України та держави в цілому;

по-четверте, стає актуальним питання щодо відновлення духовного аспекту як складової частини військового порядку і високої дисципліни. Існуючі реалії свідчать про неможливість зміцнити дисципліну, звівши цей процес лише до контролю за особовим складом і покарання порушників.

Звернення до історії України, її подій і явищ, правильна оцінка їх у гуманітарній підготовці воїнів є засобом формування високих громадських ідеалів та історичної свідомості. Зростає інтерес населення до історії Українського війська, його традицій. Це має стати невід'ємною складовою духовного відродження Збройних Сил України, зміцнення морально-психологічного стану армії. Військова історія України багата на приклади самовідданого служіння Батьківщині, дотримання військової честі й гідності, любові до свого народу.

Шляхи вирішення проблем патріотичного виховання молоді визначили автори Концепції національно-патріотичного виховання молоді, яка затверджена Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерством освіти і науки України, Міністерством оборони України, Міністерством культури і туризму України 27.10.2009 № 3754/981/538/49. Багато положень цієї Концепції викликає непорозуміння.

В документі підкреслюється, що національно-патріотичне виховання формується на прикладах історії становлення української державності, українського козацтва, героїки визвольного руху, досягнень у галузі політики, освіти, науки, культури і спорту. Концепція передбачає створення цілісної системи національно-патріотичного виховання молоді шляхом реалізації таких завдань, як утвердження в свідомості громадян об'єктивної оцінки ролі українського війська в історії, спадковості розвитку Збройних Сил України у відстоюванні ідеалів свободи від

княжої доби, Гетьманського козацького війська, військ Української народної республіки, Січових стрільців, Української повстанської армії до часів незалежності. Але чому у авторів Концепції жодного слова не знайшлося про армію, яка перемогла фашизм під час Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років? Адже без цієї перемоги не було б незалежної України: Чи автори концепції впали в безпам'ятство? Чи посивіли ветерани не нагадують, що вони якраз і є тими героями, які захистили Україну від загибелі? Наведу дані енциклопедії. «Під час Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років з більш ніж 12 тисяч осіб, удостоєних звання Героя Радянського Союзу за мужність і відвагу, виявлені в боях проти гітлерівських загарбників, понад 2 тисячі — українці. Із 113

На запитання: «з якою назвою війни проти фашизму Ви згодні?» більшість респондентів називають «Велика Вітчизняна війна».

двічі Героїв Радянського Союзу в боях на території України брали участь 83; 32 з них є українцями та уродженцями України. З-поміж трьох тричі Героїв Радянського Союзу (О. Покришкін, І. Кожедуб, С. Будьонний) уродженцем України є маршал авіації І. Кожедуб, ім'я якого занесене в книгу рекордів Гіннеса.

Чи можливо готувати молодь до виконання громадянського та конституційного обов'язку щодо відстоювання національних інтересів, якщо вона бачить неадекватне відношення до своїх дідів та прадідів, які віддавали своє життя за Батьківщину в роки Великої Вітчизняної війни?

У постанові Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про соціальне, медичне і пенсійне забезпечення ветеранів війни та відзначення 65-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років» відзначається: з боку представників органів виконавчої влади мають місце факти неухважного ставлення до звернень ветеранів війни, необґрунтованих зволікань у вирішенні питань, порушених у цих зверненнях.

Тепер декілька слів про участь козацтва у патріотичному вихованні молоді.

Окремі представники влади намагаються ухвалити закон про відродження та розвиток українського козацтва. Але чи потрібно ухвалювати якийсь спеціальний закон?

Всі громадяни України, у тому числі й прихильники козацьких традицій, згідно з Конституцією України мають право об'єднуватися за інтересами. Для здійснення цих завдань цілком достатньо й існуючого Закону «Про об'єднання громадян». На його основі працюють ветеранські організації учасників війни, військовослужбовців. Сьогодні у більшості людей домінує думка, що козацтво наше хоч і славне, але вже в минулому. Доба козащини залишила яскраві сторінки на скрижалях історії. Але ж нині викликає подив те, що десятки самостворених козацьких організацій намагаються узаконити свій особливий статус. Зовсім незрозумілі права козаків на носіння одягу військового зразка, надання самим собі військових звань включно до генерала армії (що історично не відповідає дійсності), нагородження багатоманітними орденами та

Правова база військово-патріотичного виховання молоді, на жаль, застаріла і не відповідає вимогам сучасності.

шаблями. Все це нагадує клоунаду. До речі, сьогодні особливо актуальне серед військових питання носіння військової форми зовсім сторонніми людьми (подібну форму з зірочками на погонах носять і козаки, і податківці, і лісники, і гірняки, і ветеринари, і навіть охоронники приватних структур). Треба було б давно розглянути у законодавчих структурах право на носіння військової уніформи тільки тим особам, які мають відношення до встановлених законами України військових формувань.

Тепер щодо нагородження орденами та почесними званнями. Військові ставляться до таких подій завжди уважно: вони дійсно знають цінну нагороду. І якщо це робиться з порушенням норм законодавства і етичної (а інколи й історичної) справедливості, то це викликає багато запитань і непорозумінь. Можна погоджуватися чи не погоджуватися з присвоєнням звання Героя України Р. Шухевичу і С. Бандері, але, враховуючи негативну реакцію на цю подію ветеранів Великої Вітчизняної війни, розглянемо юридичний аспект цієї справи. Виявляється, що наказ про присвоєння звання Героя України Степану Бандері тричі порушує Статут «Про звання Герой України». Тому неоднозначно сприймається наказ Президента України «Про присвоєння звання Героя Ук-

раїни» С. Бандері не тільки населенням України. Навіть Європарламент прийняв резолюцію, в якій міститься негативна оцінка цього наказу. У пункті 20 Резолюції зазначається: «Європарламент глибоко шкодує щодо рішення посмертно нагородити Степана Бандеру, лідера Організації українських націоналістів (ОУН), яка співпрацювала з нацистською Німеччиною».

Особливо тісно патріотичне виховання пов'язане з навчально-виховною діяльністю в усіх її сферах. Найістотнішим компонентом цього зв'язку виступає така мета виховання, як формування любові до Батьківщини. Сучасний період розвитку Збройних Сил України характеризується необхідністю запровадження нових підходів до навчання і виховання, організації морально-психологічного забезпечення життєдіяльності військ, особливо в умовах недостатнього фінансування соціальних і культурних програм.

Але сьогодні немає законодавчого акта щодо вирішення на державному рівні проблем формування у громадян патріотизму як основи консолідації суспільства та зміцнення Збройних Сил.

Нормативно-правова база організації військово-патріотичного виховання на сьогодні не підготовлена. Ветеранські організації, громадськість, загальноосвітні

школи в пошуках нових форм і методів щодо організації військово-патріотичного виховання у своїй ініціативі пішли далеко вперед від тих офіційних осіб, які відповідають за цю роботу. Можна привести безліч прикладів традиційних виховних заходів: зустрічі молоді з ветеранами війни, уроки пам'яті, гра «Зірниця», фестивалі, створення музеїв в школах, а є ще й неординарні: наприклад, створення в школах військових класів з посиленою військовою та фізичною підготовкою. Можливо, кошти, що плануються на будівництво офіційної козацької резиденції під Києвом, доцільно надати для відновлення музеїв, що існували раніше у школах, але через безгрошів'я прийшли в занепад? Чому б не впровадити власний проект подібно російському «Наша Перемога. Жива історія», де за допомогою волонтерів записуються відеоінтерв'ю з ветеранами війни? Живих учасників Великої Вітчизняної війни залишається все менше. Тому їх спогади про війну для молодого покоління будуть безцінні.

В сучасній українській історіографії все частіше вживається термін «Друга світова війна» замість «Велика Вітчизняна війна». Ця тенденція спостерігається і у шкільних підручниках.

На жаль, політична заангажованість щодо трактування історії, невизначеність зрозумілої термінології відносно подій минулої війни, впливає на свідомість молоді. Згідно з опитуванням Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова на запитання «з якою назвою війни проти фашизму Ви більш згодні?» було отримано такі відповіді: близько 56% опитаних називають «Велика Вітчизняна війна», понад 32% — «Друга світова війна», більше 6% — «німецько-радянська війна» і 6% взагалі не можуть відповісти на запитання.

Для створення ефективної соціально значимої системи військово-патріотичного виховання доцільно було б врахувати пропозиції із порівняльного аналізу, зробленого автором, деяких положень української Концепції національно-патріотичного виховання молоді та Концепції патріотичного виховання громадян Російської Федерації.

Основним інструментом реалізації Концепції «Патріотичне виховання громадян Російської Федерації на 2001–2005 роки» було:

1. Виконання Державної програми (в Україні — не державна концепція, а Концепція, яка введена наказом 4-х Міністерств України, тобто відомча).

2. Розробка і реалізація державних, відомчих і регіональних програм патріотичного виховання громадян (у нас таких Програм до цього часу, крім Міністерства оборони України, немає). Проект Концепції Російської Федерації було розглянуто у всіх федеральних органах виконавчої влади, чотирьох федеральних округах, 83 суб'єктах Російської Федерації, 20 провідних ветеранських і молодіжних громадських об'єднаннях (у нас такого масштабного обговорення не проводилось).

3. В Концепції Російської Федерації визначено, що «патріотизм покликаний надати нового імпульсу духовному оздоровленню народу, формуванню в Росії єдиного громадянського суспільства» (у нас така мета не ставиться, хоча сьогодні для України це найбільш актуально).

4. Подолання негативних стереотипів і комплексів, протидія всім спробам дискредитації, девальвації патріотичних цінностей в засобах масової інформації, літературі і мистецтві (у нас такої протидії не розглядається, а визначено лише не допускати в засобах масової інформації пропаганду культу насильства, жорстокості і бездуховності, поширення порнографії та інших матеріалів, що підривають суспільну мораль та національні духовні цінності, заперечують суверенність Української Держави).

5. У федеральних органах виконавчої влади створюються ради з патріотичного виховання, в органах виконавчої влади суб'єктів Російської Федерації — регіональні міжвідомчі координаційні ради (у нас створення таких рад нормативно не передбачається, а було б доцільно).

6. Правовою основою Концепції патріотичного виховання громадян Російської Федерації є Конституція Російської Федерації, федеральні закони Російської Федерації «Про освіту», «Про вищу і післявузівську освіту», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про

ветеранів», «Про дні військової слави Росії», «Про увічнення Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років», наказ Президента Російської Федерації «Про Концепцію національної безпеки Російської Федерації», постанови Уряду Російської Федерації «Про затвердження Положення про підготовку громадян Російської Федерації до військової служби». Українська Концепція розроблена на виконання Указу Президента України від 03.07.2008 № 616/2008 «Про проведення у 2009 році в Україні Року молоді», з урахуванням норм Указу Президента України від 25.10.2002 № 948 «Про затвердження Концепції допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді», Постанови Верховної Ради України від 22.05.2003 № 865 «Про заходи Кабінету Міністрів України щодо захисту національних інтересів держави у сферах національного, свідомого і патріотичного виховання молодого покоління та забезпечення умов його розвитку». Але чому в українській Концепції не враховані Конституція України, Закони України «Про оборону України», «Про Збройні Сили України»? Зауважте, що серед нормативно-правових документів Російської Федерації більшості пов'язані із військовою сферою.

Чому б в Україні не впровадити проект, подібний російському, де записуються інтерв'ю з ветеранами. Адже їх спогади для молоді — безцінні.

Сьогодні функціонування системи патріотичного виховання у Російській Федерації здійснюється на базі державної програми «Патріотичне виховання громадян Російської Федерації на 2006–2010 роки», яка затверджена постановою уряду Російської Федерації у 2005 році і розроблена у відповідності із Концепцією патріотичного виховання громадян Російської Федерації 2003 року в рамках Державної програми «Патріотичне виховання громадян Російської Федерації на 2001–2005 роки». (Бачимо, що програма «Патріотичне виховання громадян Російської Федерації» уточнюється на наступні п'ять років). Наша Концепція національно — патріотичного виховання молоді носить відомчий характер і розрахована на 2009–2015 роки. Але зміст її відрізняється від існуючих нормативних документів щодо військово-патріотичного виховання. З приходом до влади в Україні іншої політичної сили, ймовірно, будуть змінюватися підходи до патріотичного виховання. Тому доцільно розробити загальнодержавний правовий документ з питань національно- (військово-) патріотичного виховання молоді — громадян України.

Микола ДОРОХОВ

Командувач Сухопутних військ Збройних Сил України генерал-полковник Генадій ВОРОБИЙОВ:

«...Проводжаючи мене до першого місця служби, вже на пероні, батько міцно обняв мене і сказав: «Лише про одне благаю, синку: не підведи...»

Офіцерські династії... За усіх часів саме вони складали кістяк офіцерського корпусу будь-якої армії світу. І Україна в цьому сенсі не стала винятком. Попри всі складності періоду становлення національного війська, чимало офіцерів, які кращі роки життя віддали армії, стали прикладом наслідування для своїх дітей, спромоглися передати їм не лише свій безцінний досвід, а й повагу та любов до служби Вітчизні. То ж, напевно, дуже символічно, що прем'єру рубрики «Офіцерські династії» ми розпочинаємо з інтерв'ю, яке нашому часопису дав Командувач Сухопутних військ Збройних Сил України генерал-полковник Генадій Воробійов — людина, яка має блискучу кар'єру воєначальника та бездоганну репутацію і не-підкупний авторитет у військах...

Народився 25 червня 1961 р. у м. Ахалкалакі (Грузія) у родині військовослужбовця.

Закінчив Київське вище загальновійськове командне училище (1982), Військову академію ім. М. Фрунзе (1993), Національну академію оборони України (2004).

Проходив службу у військах Забайкальського військового округу на посадах командира мотострілецького взводу, командира розвідувального взводу, командира мотострілецької роти та у складі Групи радянських військ у Німеччині на посадах командира мотострілецької роти, начальника штабу — заступника командира мотострілецького батальйону. Після закінчення Військової академії ім. М. Фрунзе проходив службу у військах Прикарпатського військового округу на посадах начальника штабу мотострілкового полку, командира механізованого та мотострілкового полків, з 1996 по 1998 роки — командир механізованої бригади. З 1998 р. — командир механізованої дивізії. У 2002–2003 рр. — начальник штабу — перший заступник командувача армійського корпусу. З 2004 по 2006 р. — командир армійського корпусу. З травня 2006 по листопад 2009 р. — перший заступник начальника Генерального штабу Збройних Сил України. З 18 листопада 2009 р. — командувач Сухопутних військ Збройних Сил України.

— Генадію Петровичу, і все ж таки, на Ваш погляд, чому сьогодні місця батьків «в строю» дедалі рідше займають їхні сини і онуки? Чи не криється причина цього явища у небажанні колишніх офіцерів, аби їхні діти продовжили родинну династію?

— Вибачте, але я не можу погодитися з Вами. Бо сьогодні у нашому війську є дуже багато офіцерів, які пішли шляхами своїх батьків, стали військовими. І як тут не згадати генерал-лейтенанта Сергія Островського, генерал-майора Юрія Борискіна, командирів рот спеціального призначення капітанів Антона та Андрія Островських, командира роти окремої механізованої бригади лейтенанта Андрія Федічева... Переконали, що ці офіцери зробили свій вибір на користь армії через одну, але непереборну обставину: батьки для них завжди були взірцем, прикладом

для наслідування. І особисто я не бачу нічого поганого в тому, що вони також прагнуть досягнути своїх висот у військовій кар'єрі. Хоча у моральному плані їм, безумовно, непросто. Адже бездоганний авторитет батьків у військах накладає на них додаткову відповідальність, аби гідно продовжувати славетну родинну династію.

— Напевно, було б неправильно, якби я не попросила Вас назвати ще бодай декілька офіцерських династій серед тих військовослужбовців, які сьогодні проходять службу в Сухопутних військах Збройних Сил України?

— Зроблю я це з величезним задоволенням. Ось, наприклад, військова династія Кострікіних... Свій початок вона бере від капітана Кострікіна Омеляна Лаврентійовича — учасника Курської битви, командира стрілецької роти, кавалера ордена Красної Звезди. Він може пишатися своїм сином — підполковником Петром Кострікіним, який пройшов шлях від льотчика до старшого штурмана авіаційної дивізії, а той, в свою чергу, естафету родинної династії передав Михайлові, який нині обіймає посаду начальника штабу — заступника начальника управління армійської авіації Командування Сухопутних військ.

А ось ще одна славетна династія, якою можна пишатися по праву — династія Нікітенків, що бере свій початок від полковника Віктора Антоновича Нікітенка, син якого — генерал-майор Петро Нікітенко нині обіймає посаду начальника оперативного управління — заступника начальника штабу Командування Сухопутних військ, а його син Антон в званні старшого лейтенанта успішно командує танковою ротою танкового батальйону 30-ї окремої механізованої бригади 8 армійського корпусу Сухопутних військ. І, повірте, такі приклади славетних офіцерських династій я можу наводити ще і ще...

А, повертаючись до Вашого запитання — чому батьки не чинять опір своїм дітям у виборі на користь армії, можу лише погодитися з Вами в тому, що сьогодні вплив батьків на своїх дітей не такий абсолютний, як це було, скажімо, двадцять-тридцять років тому. І, на моє глибоке переконання, в цьому

немає нічого поганого. Адже якщо у хлопця відсутнє бажання бути офіцером, то, повірте, не буде ніякої користі від такого «служачки» ані для армії, ані для його батька, ані для нього самого. В мене самого росте син Єгор. Зараз йому 8 років. Прийде час і я в жодному разі не «тиснутиму» на нього з вибором майбутньої професії. Якщо він захоче піти моїм шляхом — буду безмежно радий, якщо ж ні — прийму його рішення.

До речі, у Єгора є своя військова форма, яка йому дуже пасує. Звичайно, поки що він це сприймає як гру, але хто знає, чи не приведе вона з часом його до армії...

Ви знаєте, може і не варто було б мені сьогодні про це говорити, але давайте запитаємо самих себе: що часто-густо сприяє тому, що у наш час діти військових обирають шлях своїх батьків, продовжуючи тим самим родинну династію офі-

У Забайкаллі «блатних» не було. Тож ні до мене, ні до інших лейтенантів жодних послаблень: щодня полігони, стрільби, служба одним словом...

церів? І якщо бути відвертими, давайте визнаємо: не завжди в офіцерських родинах є необхідні кошти, аби їхні діти отримали якісну освіту, а навчання у військових вузах для багатьох молодих людей — реальний шанс не лише здобути диплом висококваліфікованого фахівця, а й головне — самореалізуватися у житті. Отже, як бачите, іноді саме життя підштовхує молодих людей продовжити справу своїх дідів та батьків. Але в армії завжди існувало і буде існувати одне неписане правило, якщо хочете, аксіома: приналежність до військової династії аж ніяк не може гарантувати офіцеру успішної кар'єри в майбутньому. Усе залежить виключно від нього самого. Створювати військові династії силоміць, за будь-яку ціну, на мій погляд, не варто. Адже якщо людина, як кажуть спортсмени, просто «відбуває на полі номер», то це не додасть авторитету батька ані поваги, ані пошани. Ось чому, служба для офіцера має бути чимось більшим, ніж просто «місце працевлаштування»,

він має гідно продовжувати родинну династію. І саме таким офіцерам слід всіляко допомогти у становленні, підтримати...

— Підтримати, вибачте, як?

— Ну, звичайно ж, не шляхом надання їм якихось преференцій чи, упаси Боже, послаблень. Сини батьків, що займали або займають керівні посади в Міністерстві оборони чи Генеральному штабі, мають доводити свої амбіції в кар'єрному просуванні самостійно. Особисто мені в цьому дорікнути просто неможливо — адже ми з батьком служили не лише у різні часи, а й в різних арміях, він — у Радянській, я — в Збройних Силах України.

— Генадію Петровичу, а наскільки самостійним було Ваше рішення стати офіцером і, тим самим, продовжити родинну династію?

— В жодному разі мій вибір не був випадковим. Скоріше навпаки — цілком природнім. Адже оскільки мій батько Петро Миколайович був кадровим офіцером, то я

В мене росте син Єгор. Якщо він захоче піти шляхом свого батька — буду безмежно радий, якщо ж ні — прийму його рішення.

з дитинства пізнав усі радощі служби у найвіддаленіших гарнізонах. Саме там, разом із солдатами, я ходив до армійського клубу, просякнутого запахом «кирзи», на кіносеанси, разом із солдатами їв солдатську кашу, а кращого делікатесу, ніж пайка чорного хліба з коваликом масла і гарячий чай з трьома шматочками твердого рафінованого цукру, я, повірте, не знав. Згодом, коли трохи підріс, почав зачитуватися мемуарами радянських воєначальників з батьківської бібліотеки, але чомусь особливо вразили «Воспоминания и размышления» маршала Жукова... Усе це, звичайно, накладало свій відбиток на моє світосприйняття, а отже, і на вибір майбутньої професії. Їхав вступати до військового училища без будь-яких вагань. До речі, з вибором роду військ мені допоміг визначитися саме батько: «Синку, хочеш стати генералом,

йди до піхоти». Адже там, на його думку, більше генералів... Я тоді прислухався до батьківської поради і, як бачите, не даремно.

— **То ж Ваш вибір на користь армії для Петра Миколайовича не був несподіваним?**

— Звичайно, ні. Більше того, він щиро вірив у те, що я буду спроможним досягти більшого. І це теж правильно. Адже, на моє переконання, у військових династіях діти мають прагнути перевершити здобутки батьків. До речі, мені це вдалося. Адже батько пішов у відставку в званні підполковника, тож моя кар'єра сповнювала його почуттям гордості, і я це завжди відчував.

— **В офіцерських родинах, само собою, передаються поняття військової культури, традицій. Наскільки це є важливим для становлення молодих офіцерів під час формування у них духу корпоративності?**

— Не секрет, що діти військових — це окрема соціогрупа, для якої поняття корпоративності — далеко не порожній звук. То ж нічого дивного немає в тому, що їм завжди було легше адаптуватися і

пізньої ночі я проводив із своїми підлеглими на Гончарівському та Великополовецькому полігонах. Що й казати — напружена бойова підготовка та й фізичне навантаження виявилися для мене несподівано великими.

— **Проте це аж ніяк не відвернуло від служби?**

— Про це й гадки не було... Вже згодом, опинившись у Забайкаллі, куди я поїхав служити після училища, я весь час давав собі установку: «пахати», не зважаючи ані на навантаження, ані на втому. Морально служити там було легко. Адже «блатні» там не служили, тож ні до мене, ні до тих, хто був поряд — жодних послаблень, кожен день полігони, стрільби, служба одним словом... До речі, вже на пероні залізничного вокзалу, проводжаючи мене до першого місця служби, мама, звісно, не могла стримати сліз, а тато міцно обняв мене і сказав: «Тільки про одне благаю тебе, синку: не підведи...» Невже після цих слів я міг дозволити собі служити погано?

— **А якщо відверто: невже ж ніколи не з'являлись думки залишити армію?... І якщо так, то що допомогло вам триматися в особливо скрутні для Збройних Сил часи, коли офіцери місяцями не бачили грошового забезпечення?**

— Те, що такі думки можуть виникати у будь-якого офіцера, я цілком припускаю. Адже ми, командири, несемо відповідальність за життя своїх підлеглих. І не секрет, що інколи командир залишається без вини винуватим... Образливо? Звичайно, так! Але ми, офіцери, маємо бути сильнішими від обставин, не піддаватися впливу емоцій, залишатися стійкими і у прямому, і в переносному значенні цього слова... «Тільки про одне благаю тебе, синку: не підведи...» Коли згадуєш ці слова, одразу стаєш сильнішим, вираженим, розсудливим...

А у ті найбільш скрутні для нашого війська часи, про які Ви нагадали, я вже був командиром полку. Тож переді мною стояла задача — не стільки самому протриматися, скільки підтримати своїх підлеглих, за яких я ніс відповідальність. І хіба я мав моральне право отримувати своє грошове забезпечення, якщо мої підлеглі не бачили його по півроку?... Переконалий, що

кожний командир в ті часи чинив так само.

— Отже, за Вашою логікою, немає нічого дивного у тому, що випускники військових ліцеїв не поспішають вступати до військових навчальних закладів і пов'язати своє майбутнє з армією?

— Тут і справді можна було б говорити про вплив батьківських порад, але погодьтесь: під час сьогоденної скрути у війську знайдеться небагато батьків, які побажають своїм дітям неприбуткової професії, яка, до того ж, вимагає ще й повної самовідданості. Але може воно і на краще. Адже ті, хто шукатиме у військовій службі великих прибутків і спокою, однозначно їх не знайдуть... Ставлення суспільства до армії, її фактичний стан підштовхує батьків до пошуків більш перспективних шляхів для своєї дитини. В цьому є й свій позитив, бо через такий собі «фільтр» відсіваються «випадкові» люди, для яких армія — не сенс життя, а місце тимчасового перебування.

— **Генадію Петровичу, існує думка, що найбільш «надійні» щодо вірності обраній професії офіцери походять саме з офіцерських родин. Як Ви вважаєте, це міркування не безпідставне?**

— Я вважаю, що так ставити питання не можна. Хоча б тому, що це було б несправедливо по відношенню до тих офіцерів, які не походять з військових родин, а отже, їхні батьки не були причетні до кадрової військової служби. Діти з родин військових мають лише одну преференцію — на початковому етапі військової служби вони більш адаптовані до умов військової служби. І це природно — вони зростали у військових містечках, звикли до частих переїздів. Але минає рік-другий і всі ці «негоди і злидні» поступаються міцності духу справжніх чоловіків. І тоді вже, повірте, немає ніякого значення — продовжуєш ти воєнну династію чи тільки започатковуєш її... Тож наведений вами вислів, можливо, звучить красиво, але в корені своєму невірний і, я б сказав, навіть образливий для більшої частини нашого офіцерського корпусу...

Бесіду вела Людмила ШПИТЯК

Готуючи цей матеріал до друку, ми, звісно, не могли не поспілкуватися з Петром Миколайовичем — батьком генерал-полковника Генадія Воробйова. І така можливість нам була люб'язно надана.

— **Петре Миколайовичу, які якості сина допомагали йому у службі? І взагалі, на Ваш погляд, яких принципів має дотримуватися офіцер, аби його кар'єра була, що називається, «вдалою»?**

— Внутрішня самодисципліна, почуття справедливості, наполегливість у досягненні мети завжди допомагали сину долати ті труднощі, які супроводжують службову кар'єру будь-якого офіцера. До речі, я жодного разу не чув, аби Генадій скаржився мені або матері на якісь проблеми чи навантаження. А те, що вони були, ми і самі здогадувалися, бо що таке служба у гарнізонах ми з дружиною знаємо з власного досвіду. До речі, навіть коли син закінчив училище, про його розподіл до Забайкальського військового округу я довідався вже на випуску, бо долучати батька до вирішення цього питання він вважав для себе ганебним. Між іншим, одного разу мені довелося стати випадковим свідком розмови сина з його давнім знайомим, який звернувся із проханням знайти для нього, як він сам висловився, «лежачу» посаду. Таке ставлення офіцера до служби дуже обурило сина і назавжди поставило крапку в їхніх стосунках...

І ще. Я завжди відчував у собі, а згодом і у синові, азарт до служби. Взагалі ж, якщо хочеш, щоб твої накази сприймалися і виконувалися належним чином, потрібна особиста бездоганна репутація серед підлеглих і, борони Боже, вдатися до вчинків, які могли б кинути тінь на твою честь.

— **Згадуючи сьогодні про офіцерські династії, на Вашу думку, що їх підтримує?**

— Все починається з престижу армії, військової служби, почесного звання Офіцера у власній родині. Я ж навіть у відпустку з дружиною і дітьми їздив тільки у військовій формі — настільки почесною на той час вона вважалася у суспільстві. Це мені передалось від мого батька — учасника Великої Вітчизняної війни. Напевно, це перейшло і до мого сина. Дуже хотілося, аби армією «захворів» і мій онук Єгор. До речі, в нашій родині дочка також вийшла заміж за офіцера, а старший онук тепер навчається в Москві у медичній Академії на військовому факультеті. Тож воєнна династія Воробйових триває...

— **Одна з нагальних проблем Збройних Сил України — збереження офіцерського корпусу. Що б Ви порадили молодим офіцерам, які сьогодні стали перед складним вибором: продовжувати службу у війську чи шукати теплого місця на «гражданці»?**

— Насамперед, треба вірити у себе, у власні сили, в армію, в Україну. І моє до вас батьківське прохання — трохи терпіння, все налагодиться, все має налагодитись... Я чудово розумію, як сьогодні важко, особливо, молодим офіцерам: невирішеність соціальних проблем, неможливість професійного вдосконалення на належному рівні тощо. Але ж армія завжди трималась на офіцерах. І в першу чергу на тих, для яких служба була сенсом всього життя...

**19 квітня —
День Військової
Служби Правопорядку**

*Бійці правопорядку справу знають:
Вони завжди в готовності до дії.
Їм не дарма Вітчизна довіряє
Те, що найдорожче — спокій свій!*

**Аташе з питань оборони посольства
Республіки Польща в Україні
полковник Вальдемар ЯРУШЕВСЬКІ:**

**«Як колишній льотчик
зі стажем, можу сказати:
пілотувати гелікоптери,
які модернізували
на ваших авіазаводах,
одне задоволення»**

Полковник Вальдемар Ярушевські не приховує, що він — людина «старої формації»: в армії — з 1978 року. Свого часу закінчив авіаційне училище, згодом — три роки навчання в СРСР у військовій академії ВПС. За фахом — льотчик винищувальної авіації. До того, як поступити на дипломатичну службу, кілька років обіймав посаду начальника служби авіаруху Війська Польського, в подальшому працював у Брюсселі в штаб-квартирі НАТО. В Україні — з жовтня 2008 року.

— Пане аташе, напевно, це дуже символічно, що наприкінці 2009 року, коли Україну відвідав міністр оборони Польщі, Ви супроводжували його до Конотопського авіаційного ремонтного заводу «Авіакон» не лише як аташе з питань оборони, а ще й як досвідчений льотчик.

— Так, Ви маєте рацію. Того разу ми мали можливість оглянути модернізований бойовий вертоліт Мі-24П, обладнаний українським двигуном розробки ВАТ «МоторСіч», а Міністр національної оборони Республіки Польщі пан Богдан Кліх також мав можливість особисто спостерігати за випробувальним польотом вертольоту. Слід визнати, що двигуни українського виробництва здатні зберігати потужність під час роботи вертольота у гранично допустимих межах температур: від мінус 60 до плюс 60 градусів за Цельсієм. Саме завдяки цьому вертоліт швидко набирає граничну висоту до 6 тисяч метрів за 6 хвилин!

Також членам польської делегації продемонстрували цифровий інфрачервоний приціл українсько-французької розробки, який дозволяє розпізнавати ціль на відстані до 8–9 км. Тож не дивно: за підсумками торішнього візиту до України пан Богдан Кліх наголосив, що «співпраця і кооперація українського заводу «Авіакон» та ремонтного підприємства у польському місті Лодзь матимуть політичну підтримку. Нам багато що є робити разом. Наша мета — вигідний бізнес та експансія на світові ринки».

— У польському війську на озброєнні ще залишаються гелікоптери Мі-24?

— Так. Але вони потребують модернізації. До речі, нещодавно в Україні у стислі терміни були відремонтовані п'ять вертольотів для Війська Польського. Техніку приймали фахівці лабораторії Варшавського інституту військової авіації, які залишилися цілком задоволеними якістю проведеного ремонту.

— А в чому Ви ще бачите пріоритетні напрямки співпраці військових відомств України і Польщі?

— Економічна криза, на жаль, не оминула наші країни. Через це минулого року підрозділи України і

Польщі не проводили спільних навчань, але Планом діяльності на 2010 рік передбачено, що спільні навчання будуть поновлені. Крім того, українські офіцери проходять навчання в нашій військовій академії.

— **А в яких напрямках наші армії співпрацюють ще?**

— В листопаді 2009 року керівництво оборонних відомств України, Польщі і Литви підписало у Брюсселі Лист намірів щодо створення спільної литовсько-польсько-української миротворчої бригади «ЛитПолУкрбриг». Невдовзі будуть підготовлені необхідні пропозиції щодо організаційно-штатної структури, механізму її фінансування, а також ротацій її командування на всіх рівнях. Маємо на меті підтримання миротворчих та гуманітарних операцій, що проводяться під проводом ООН, НАТО, ЄС. Але якщо ідея створення «ЛитПолУкрбриг» ще у проекті, то, у відповідності до Статуту ООН та правових договорів між країнами-партнерами, військовослужбовці спільного українсько-польського миротворчого батальйону «Укр-Полбат» багатонаціональної бригади «East» сил КФОР вже зараз надають допомогу населенню Косового, здійснюючи гуманітарні акції для мешканців населених пунктів, які входять до зони відповідальності української складової «Укр-Полбату». Приміром, один із таких благодійних заходів відбувся в центрі «Лакор», де мешкають десятки родин сербських біженців з усіх куточків Косового. Саме для дітей з малозабезпечених сімей українські, польські й американські військовослужбовці зі складу багатонаціональної бригади «East» сил КФОР й презентували солодкі подарунки.

— **Не помилюся, висловлюючи припущення про те, що економічний ріст країни в середині 90-х років вплинув на розвиток Збройних Сил...**

— Це правда. Але слід визнати, що на початку 90-х років у нас вже діяли деякі програми модернізації армії, що включали модернізацію систем озброєння, організаційно-штатної структури, зменшення кількості особового складу.

Сьогодні Польща здатна виділяти на оборонний сектор близько 3 відсотків свого науково-виробни-

чого потенціалу. Причому ряд наукових програм фінансує НАТО.

На початку реформування Збройних Сил їх кількість становила приблизно 400 тисяч. Це була армія, яка переважно складалася з броньованої техніки. Як член Варшавського Договору, польська армія готувалася до ведення початкової сухопут-

Закон про «Фінансову стабільність збройних сил» гарантує фінансування оборонних програм у розмірі 1,95 відсотка ВВП.

ної операції, що була направлена в єдиному напрямку — на Захід. Сьогодні у нас доволі мобільна армія, яка нараховує близько 100 тис. військовослужбовців. Окрім того, введено ліміт на кількість військовослужбовців, який чітко контролюється. Зокрема, кількість офіцерів у Збройних Силах Польщі не може перевищувати 27 тис. 500 чоловік.

— **За нашою інформацією, останніми роками парк військової техніки та озброєння Війська Польського суттєво оновився.**

— Так. В 2004–2008 рр. було проведено значну модернізацію, в ході якої застаріла військова техніка була частково замінена новою власного виробництва, або отримана від союзників. Наприклад, США поставили до Польщі фрегати, Норвегія — кораблі класу «Kobben» та підводні човни, Німеччина — танки «Leopard A4», засоби зв'язку і захисту від зброї масового ураження. Ми також придбали колісні БТР «Росомак», керовані бронебійні протитанкові снаряди «Spike», ракетні системи «море-море» для військово-морського флоту. Повітряні Сили Польщі оснащуються новими транспортними літаками та багатофункціональними літаками F-16. Відбувається модернізація ракетноносців типу «Оркан», будівництво багатофункціонального корвету, оснащення війська сучасними системами зв'язку, радіолокації, тилового забезпечення та засобами охорони. Покращується й індивідуальна екіпіровка солдата. Це стосується сучасних бронежилетів, касок, систем нічного бачення, автоматів, протигазів і одягу, тощо.

Витрати на утримання одного солдата-професіонала зросли з 25 тисяч євро в 2003-му до 33 тисяч у 2008-му.

Але, незважаючи на це, ми й досі використовуємо багато техніки та озброєння, які мали до вступу в Альянс. Наприклад, сьогодні в наших ангарах чимало вертольотів радянського виробництва. Це ж можна сказати й про бронетехніку, але, завдяки вступу до НАТО, ми продукуємо сьогодні більш сучасне обладнання для нашої армії, а також для потреб інших армій, які хочуть його купувати. Багато нових елементів озброєнь для оснащення Збройних Сил Польщі виробляються на ліцензіях західних країн. І це — великий зиск для нашого ОПК. Адже, маючи доступ до сучасних технологій і ноу-хау, ми можемо підкорювати ринки збуту.

— Нам відомо, що в Польщі запроваджено також чимало й інших нововведень, зокрема, в організації процесу бойової підготовки.

— Так. Насамперед, він став більш інтенсивним. До цього танкісти проводили бойові стрільби в шість, а піхотинці — у п'ять разів

менше, ніж це заведено в арміях НАТО. Нині становище поступово змінюється, але стандартам Альянсу частини польської армії не завжди відповідають, перш за все через брак коштів. У наш час більше уваги приділяється самостійності в діях військовослужбовців — починаючи з рядових, від яких вимагають проявляти більше ініціативи під час виконання поставленого завдання, і до командирів усіх рівнів та ступенів. Наприклад, командирів нині ніхто зайвий раз не перевіряє. Вони мають затверджений план на період навчання та бюджет. У інших своїх діях вони вільні — тобто кожен планує їх так, як вважає за краще для батальйону. Та після закінчення періоду навчання командири звітують за повною формою. У нашому війську, незважаючи на певні фінансові труднощі, визначені заходи із запобігання технічному відставанню з ОБТ, поліпшення військової інфраструктури та удосконалення военногоо бюджету. З метою підтримки наці-

онального ОПК законодавчо встановлено: за кордоном може закуповуватися тільки 30 відсотків ОБТ. В Польщі прийнято також закон про «Фінансову стабільність збройних сил», який гарантує фінансування оборонних програм у розмірі 1,95% ВВП.

Відбулося також значне омолодження особового складу Збройних Сил, опрацьовується нова концепція управління в армії, що призведе до утворення нових управлінь й командувань. Через потреби управління миротворчими контингентами, які сьогодні беруть участь в закордонних місіях, було створено Оперативне командування. Велика увага приділяється підвищенню кваліфікації офіцерських кадрів та вивченню іноземних мов.

В 2008 році військові формування Війська Польського були майже повністю укомплектовані контрактниками, в тому числі й екіпажі головних бойових кораблів ВМФ. Третина польської армії з 2008 р. вже відповідає європей-

ським стандартам і готова до участі у воєнних операціях НАТО. Цікаво, що в польській армії щорічні витрати на утримання одного солдата-професіонала зросли з 25 тис. євро в 2003-му до 33 тис. у 2008-му.

— Отже, Військо Польське комплектується виключно на професійній основі?

— Так, наприкінці 2009 року останні солдати-призовники закінчили 9-місячну військову службу в армії і з 1-го січня 2010-го польські Збройні Сили перейшли на професійну основу. Втім, усі без винятку польські юнаки, яким виповнилося 18 років та чоловіки, котрим не більше 50-ти, повинні пройти військово-медичне обстеження. Саме воно і має показати їх рівень придатності до військової служби.

— Якщо не секрет, скільки сьогодні становить грошове забезпечення контрактника Війська Польського?

— В середньому — п'ятсот-шістсот євро, а у лейтенанта — від тисячі-тисячі двісті євро і вище.

— Чи вирішене у Війську Польському питання забезпечення військовослужбовців житлом?

— Міністерство оборони забезпечує службовим житлом всіх військовослужбовців. Після звільнення в запас, військові, в залежності від терміну служби, отримують певну суму компенсації, за яку можуть придбати собі квартиру. Щодо суми грошової компенсації, то вона залежить від терміну служби, складу родини та інших чинників.

— Пане Вальдемар, якщо не секрет, як Ви проводите свій вільний час?

— В мене його обмаль. Але я вважаю своїм обов'язком вивчити мову країни мого перебування, тому відвідую курси з вивчення української. А ще я дуже люблю милуватися вашими краєвидами. Розпочав з піших прогулянок вулицями Києва. Надалі подорожував автомобілем, відвідав кілька міст на Київщині, Полтаву, Харків, Львів, Кримський півострів. Крим дуже сподобався. А ще — Запоріжжя та історичні місця Західної України. Залишилися замки, фортеці тих часів у досить гарному стані. І мені вкрай приємно це констатувати. Адже це наша історія, яку наші пращури творили разом.

Бесіду вів В'ячеслав КАРДАШ

*НАЙВІДОМІШІ
ФОРТЕЦІ
І ЗАМКИ
УКРАЇНИ*

СПЕЦПРОЕКТ
ЖУРНАЛУ
ВІЙСЬКО

ХОТИНСЬКА ФОРТЕЦЯ

Чернівецька область

Хотинське городище було засноване на початку XI століття князем Володимиром Великим як одне із порубіжних укріплень південного заходу Русі у зв'язку з приєднанням до неї буковинських земель. Спочатку на кам'янистому мисі, утвореному високим правим берегом Дністра, була побудована невелика дерев'яна фортеця. Після монголо-татарської навали князь Данило Галицький звів тут нову кам'яну фортецю, навколо якої згодом з'явилися семиметрова кам'яна стіна та рови.

XIV століття виявилось для Хотина досить буремним. Побувавши у складі Угорського королівства, місто відійшло до Молдовського князівства. Саме за молдовського господаря Стефана III Великого Хотинська фортеця набула свого теперішнього вигляду: було зведено гігантський, прикрашений геометричними орнаментами фортечний мур близько шести метрів завтовшки і сорок заввишки та величні вежі. Найбільша з веж фортеці — Північна. Прямокутна в плані — 12 на 18 метрів — вона має 3 яруси бійниць для важкої артилерії. Крім Північної, вище фортечних мурів підіймаються ще чотири башти: Надбрамна, Східна, Комендантська й Південно-західна, або Ковальська. Остання отримала таку назву через те, що у ній майже за всіх часів знаходилась кузня, де кували зброю для замкової облоги. Тоді ж рівень двору фортеці підняли на 10 метрів та розділили на Княжий двір та Двір воїнів. Для військової знаті були побудовані два великі палаци, а помешкання для солдатів обладнали у підвалах. У фортеці могли розміститися близько 20 тисяч вояків.

Історія Хотинської фортеці насичена яскравими подіями і особистостями. На початку XVII століття тут відбувалася знаменита Хотинська війна, яка прославила запорозьких козаків і ознаменувала початок падіння Османської імперії. Під стінами твердині у різні часи проявляли свою мужність славні козаки Дмитро Вишневецький (Байда), Петро Сагайдачний та Богдан Хмельницький, а турецький комендант Хотинської фортеці Ільяс Колчак-паша, полонений російськими військами у XVIII столітті, став родоначальником династії Колчаків, що дали історії таку яскраву військово-політичну фігуру, як Олександр Колчак. Після російсько-турецької війни 1806–1812 років Хотин увійшов до складу Росії і став повітовим центром Бессарабської губернії. Місту Хотину був наданий герб: в золотому полі срібна тривежева цитадель, супроводжена вгорі срібним рівнораменним хрестиком над двома схрещеними шаблями — символами захисту краю від ворогів. У другій половині XIX століття через нові тенденції у військовій тактиці Хотинська твердиня втратила своє колишнє оборонне значення і була передана міському управлінню.

Протягом віків на фортечному дворі хазяйнували українці й молдовани, поляки і литовці, турки і росіяни. Тут у дивну суміш перетворилися тисячолітні нашірування різних культур та релігій, а непроста історія стародавньої твердині й досі сповнена загадкових таємниць.

КАМ'ЯНЕЦЬКА ФОРТЕЦЯ

Хмельницька область

Фортеця в Кам'янці-Подільському побудована в кінці XII — на початку XIII століть, через 150–200 років після заснування міста на острові. З самого початку і майже до кінця XV століття вона являла собою феодалний замок, у якому постійно жили удільні князі та бояри.

Замок стоїть на високій скелі. Він має два яруси укріплень. Перший, нижній, проходить на рівні Турецького мосту. Це укріплення Пригорода. Другий ярус — це, власне кажучи, вже укріплення самої фортеці — з баштами та кам'яними стінами, які стоять на вершині скелі.

Оборонно-гідротехнічні споруди Кам'янецької фортеці вважаються однією з найдосконаліших середньовічних оборонних систем Східної Європи. Їх основними складовими частинами були укріплені кількома вежами в'їзні брами та шлюзи, що перетинали русло річки Смотрич. У разі нападу ворогів спочатку перекривалися шлюзи Руської, а потім Польської брам, і каньйон повністю затоплювався водою. Цим виключалася можливість штурму острова з двох нижніх доріг. Третя дорога, що проходила через вузький перешийок по Замковому мосту, захищалася укріпленнями замку з підйомним Польним мостом, надбрамною вежею Св. Анни на Замковому мосту, а також системою укріплень Міської брами та Вірменського бастиону, які розташовувалися на зручних для ведення обстрілу терасах. Загалом могутня твердиня налічувала одинадцять башт, з'єднаних високими мурами. Дев'ять з них збереглися і донині.

Міць кам'янецьких укріплень вражала сучасників. За історичними переказами, коли 1621 року турецький султан Осман II підійшов до Кам'янецької фортеці, він запитав місцевих людей:

- Хто так міцно укріпив це неприступне місто?
- Бог це зробив, — відповіли йому.
- То нехай Бог його і здобуває!

З цими словами султан повернув своє військо від стін Кам'янця.

За свою багатовікову історію місто-фортеця, було взяте лише двічі: 1393 року литовським князем Вітовтом через незгоду всередині фортечного гарнізону, та 1672 року турками, завдяки чисельній, більш як у 60 разів, перевазі.

З Кам'янецькою фортецею пов'язано багато історичних подій та відомих імен. У 1711 році її відвідував російський цар Петро I, який висловив щире захоплення фортифікаційними спорудами твердині. Під час визвольної війни українського народу, що спалахнула у 1648 році, польське місто-фортецю Кам'янець брали в облогу і Максим Кривоніс, і Іван Богун, а Богдан Хмельницький — навіть двічі. Фортеця витримала козацький натиск тільки тому, що у повстанському війську почалася пошесть чуми. Саме у Кам'янецькій фортеці тричі ув'язнювали непокірного ватажка селянського руху проти кріпацтва Устима Кармалюка, але він, навіть закутий в кайдани, знову і знову знаходив можливість вирватися на волю.

В 1928 році постановою уряду УРСР фортецю було оголошено державним історико-культурним заповідником.

АКЕРМАНСЬКА ФОРТЕЦЯ

Одеська область

Акерманська (Білгород-Дністровська) фортеця була збудована на залишках давньогрецького міста Тіра. Існує припущення, що будувати її в тому вигляді, якою вона збереглася до наших часів, почали генуезці, як торгову факторію. Тривалий час вона мала величезне значення в оборонній системі Галицько-Волинського князівства. У XIV столітті твердиня потрапила до володінь Молдавського князівства і стала потужним опорним пунктом, місцем дислокації господарського гарнізону, адміністративним центром і важливим морським портом на трансконтинентальній торговельній артерії. Протягом XV століття Оттоманська імперія неодноразово намагалася захопити місто. У серпні 1484 року 300-тисячне військо турецького султана Баязета II і 50-тисячні загони кримського хана Менглі-Гірея обложили фортецю з берегу та лиману. Після 16-денної облоги фортеця припинила опір. На 328 років тут встановлюється турецьке панування. В турецький період Акерманська фортеця стає форпостом Османської імперії у північному Причорномор'ї і адміністративним центром Акерманського санджака. В XVI–XVIII століттях місто-фортеця набуває статусу столиці Білгородської Орди.

Протягом XV–XVII ст. козаки неодноразово здійснювали походи до акерманських стін, а XVIII століття принесло з собою три російсько-турецькі війни.

У 1770, 1779 та у 1806 роках російські війська відвоювали місто у Порти, однак турки вперто повертали свою власність. Лише у 1812 році за Бухарестським мирним договором південь Бесарабії з Акерманом остаточно переходить до складу Російської імперії. У 1832 році фортеця втратила своє стратегічне призначення і вже в 1896 році її оголосили історико-архітектурним пам'ятником.

Загальна площа фортеці становить 9 гектарів. З трьох сторін її оточує рів глибиною близько 14 метрів та шириною до 10 метрів, довжина стін сягає двох кілометрів, висота стін та башт від 5 до 15 метрів, а товщина — від 1,5 до 5 метрів (з 34 башт до наших часів, на жаль, збереглися лише 24).

За радянських часів Білгород-Дністровська фортеця стала справжнім знімальним майданчиком. Саме тут знімалися такі відомі кінострічки як «Поема двох сердець», «Адмірал Ушаков», «Отелло», «Кораблі штурмують bastiони», «Лицарський замок», «Д'Артаньян і три мушкетери» та багато інших.

На жаль, у наші дні, під час зйомок продовження фільму про трьох мушкетерів, фортеця дуже постраждала. Російська знімальна кіногрупа підпалила частину фортечного муру. Значних пошкоджень зазнали стіни, майже повністю згоріла частина дерев'яних конструкцій, які протягом століть витримали близько 50 облог...

СУДАКСЬКА ФОРТЕЦЯ

Автономна республіка Крим

До другої половини VII століття Судак був невеликою провінційною візантійською прикордонною фортецею, що охороняла якірну стоянку, місце ремонту і зимівлі кораблів. У IX столітті на північних схилах Фортечної гори виникають могутні оборонні споруди, що захищали територію площею близько 20 га. Після утворення держави Золота Орда Судак увійшов до її складу. На початку XIV століття під час спустошливих міжусобних воєн усередині Орди на місто було вчинено низку нападів і повністю зруйновано всі оборонні мурі. Незважаючи на це, значення міста як великого торгового центру не слабшає. Розпочинається військове протистояння за монополне право ведення торгівлі в Судакі між італійськими містами-республіками — Генуєю та Венецією, яке закінчується в 1365 році перемогою Генуї. За час генуезької присутності повністю відновлюються оборонні споруди міста, тож більшість споруд Судакської фортеці, що збереглися до наших днів, відноситься саме до генуезького періоду. Звідси й італійські імена башт, названих на честь генуезьких консулів.

Судакська фортеця розташована на конусоподібній горі Киз-Куле-Бурун і займає площу близько 30 гектарів. Зі сходу та півдня вона неприступна, із заходу — важкодоступна, лише на північ йде пологий спуск. Фортеця, згідно з фортифікаційними принципами середньовіччя, має два яруси оборони. Нижній ярус складається з масивного зовнішнього муру заввишки

6–8 м. і завтовшки 2 м. Мур укріплено чотирнадцятьма бойовими баштами закритого та відкритого типів (у останніх — лише три стіни). Колись за зубцями, якими завершуються стіни, на спеціальних помостах переховувалися захисники фортеці. Другий — верхній ярус слугував цитаделлю фортеці й складався з консульського замку й башт, сполучених муром, що, звертаючи до заходу, йшов по самому гребеню гори. На вершині знаходився комплекс Дозорної башти. Між двома ярусами оборони розташовувалося місто — вулиці з житловими будинками, офіційними установами, складами зброї та продовольства і храмами. Із заходом сонця брама фортеці зачинялася, а підйомний міст через рів підіймався.

У 1475 році на узбережжя біля фортеці висадились війська турецького султана. Турки розуміли, що фортеця неприступна, а тому вдалися до хитрощів. За допомогою катапульти вони закидали через стіни фортеці трупи, замасковані під померлих від чуми. Ніхто не наслідив їх прибирати, в місті почалася паніка. Консул з найманим військом утік морем, а мешканці фортеці вирішили здатися на милість завойовників і відкрили ворота. Того ж дня все населення міста-фортеці було вбито. Після падіння фортеці Судак і частина Криму ввійшли до складу Османської Порти, але місто не втратило свого значення. Його занепад почався тільки у XVII столітті. На час вступу в Судак російських військ у 1771 році він був лише невеликим мальовничим селищем.

МУКАЧІВСЬКИЙ ЗАМОК

Закарпатська область

Точна дата заснування замку достеменно не відома, але перші письмові згадки про нього датуються Х століттям. У ті часи територія Закарпаття належала до земель Київської Русі, відповідно Мукачівський замок у первісному вигляді був руським. Втім, теперішнього вигляду Мукачівський замок набув лише на початку XVII століття, коли було закінчено забудову усіх терас Замкової гори. Тоді ж викопаний навколо замкової гори водяний рів було укріплено дубовим частоколом — паланком. З тих пір замок почали називати «Паланок».

Розташований на горі вулканічного походження 68 метрів заввишки, замок здалеку виглядає монолітною невеликою кам'яною будівлею, але з близької відстані видно, що складається він з трьох частин — Верхнього, Середнього та Нижнього замків. Найстаріший — Верхній замок — знаходиться на вершині гори. До нього ведуть сходи зліва і справа. Зліва — це сходи вежі, а справа — глухий «хід-пастка», вирубаний під південно-східною вежею, аби ввести ворога в оману. Верхній замок, як резиденція його володарів, мав закритий з усіх сторін двір, розкішні дво-триповерхові будівлі князівських палат, три круглі вежі й замкову каплицю. Середній замок, розташований на терасі на 6 метрів нижче, мав великий двір, оточений будівлями, в яких розміщувалися казарми для гарнізону, арсенал, лицарський зал, кухні, комори. Нижній замок — ще на 10 метрів нижчий. По кутках всіх трьох частин замку розташовано 8 могутніх бастионів, на яких в давнину розміщувалася артилерія.

З 1396 по 1414 роки замком володів подільський князь Федір Корятович. Він значно розбудував і укріплює замок, перетворює його у свою резиденцію. Саме тоді у скелястій горі був вирубаний 85-метровий колодязь. Протягом XV–XVI століть Паланок знаходився в руках багатьох володарів, які його розбудовують і укріплюють. В цей час в оборонній системі замку було 14 веж, а у верхній частині знаходився великий палац.

В 1633 році трансільванський князь Дердь I Ракоці придбав Мукачівський замок і зробив його столицею свого князівства. В 1649 році в замку побували посланці гетьмана Богдана Хмельницького, які вели переговори з Дердем II Ракоці про спільні дії проти Польщі.

З 1685 по 1688 роки замок переживає одну з найбільших облог, яку здійснили війська австрійського імператора. Керувала обороною замку вдова князя Ференца I Ракоці Ілона Зріні. Після захоплення замку австрійці його реконструювали і зробили наймогутнішою фортецею на сході Австрійської імперії.

З 1703 по 1711 роки Паланок стає оплотом національно-визвольної війни народів Закарпаття проти австрійського гніту, але після поразки в ній поступово втрачає своє стратегічне значення. В 1782 році тут відкривається політична в'язниця австрійської монархії, де протягом більше ніж 100 років перебувало понад 20 тисяч в'язнів.

Нині Мукачівський замок — це відреставрована середньовічна фортеця, яка є однією із найцінніших історичних і воєнно-архітектурних пам'яток Закарпаття XIV–XVII століть.

Фото Миколи Драгана

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ЗАМОК

Тернопільська область

Замок у Кременці було зведено імовірно ще в XII столітті. Коли в 1226 році під місто підійшли угри, руські війська вщент розбили їх, а король Андрій, як стверджує Іпатіївський літопис, «смятась умом і поиде із землі борзо». Власне, тоді-то Кременець і був вперше згаданий в літописі.

1241 року Кременець вистояв перед ордами Батия, а 1254-го — війська Данила Галицького розбили під Кременцем татарські загони хана Куремси, але вже через 6 років, за умовами миру з ханом Бурундаєм, оборонні споруди Кременецької фортеці довелося розібрати. Лише у XIII столітті, за часів правління Мстислава Даниловича, укріплення було відбудоване. У другій половині XIV століття замість дерев'яно-земляних укріплень було збудовано кам'яний замок.

Після розпаду Галицько-Волинської держави місто Кременець переходило з рук у руки, аж поки остаточно не відійшло до литовських князів.

У підземеллях неприступного Кременецького замку декілька років утримувався претендент на великокняжий литовський престол Свидригайло Ольгердович, якого підтримували православні українські й білоруські князі. Побратими Свидригайла — Данило Острозький та Олександр Нис, князь волинський, — постійно шукали нагоду його визволити і згодом провели блискучу операцію з викрадення князя. Після смерті великого князя литовського Вітовта Свидригайло чотири роки обіймав великокняжий престол, і саме із рук Свидригайла Кременець 1438 року

отримав статус міста, що жило за Магдебурзьким правом.

1536 року король польський і великий князь литовський Сигізмунд I Старий передав Кременецький замок із селами своїй дружині Боні Сфорца. Бона суттєво укріпила замок, який на той час мав три вежі й досить високі стіни з гарматами. В середині замку були розташовані казарми для гарнізону, різні господарські споруди, пороховниці тощо. На честь Бони й досі названа замкова гора. Італійка за походженням, Бона славилась своєю красою і енергійністю. Саме завдяки їй Кременець перетворився на середньовічний поліс і вважався одним з найбільших міст Волині. На той час тут мешкало понад 6 тисяч людей. Ще при житті пристарілого чоловіка Бона Сфорца фактично керувала державою і виношувала плани об'єднання під своєю владою чи не всієї Європи за рахунок династичних шлюбів своїх дітей.

Твердиня у Кременці належала литовським князям до Люблінської унії, далі — польським королям.

Восени 1648 року один із найближчих помічників Богдана Хмельницького козацький полковник Филон Джалалій підійшов з військом до Кременецького замку. Після півторамісячної облоги із тривалими запеклими боями твердиню таки було здобуто, польський гарнізон взято у полон, а замок повністю зруйновано. З того часу Кременецька твердиня вже не була відбудована. До наших днів збереглися тільки залишки башти з брамою та оборонні мури.

Упродовж кількох тисячоліть землі теперішньої України були своєрідним мостом між Сходом і Заходом. Тому визначне місце у багатій історико-архітектурній спадщині нашої Батьківщини належить пам'яткам оборонного зодчества - фортецям, замкам, міським укріпленням. Саме вони тривалий час були головними спорудами у забудові міст і містечок, адже першими відбивали ворожі напади і останніми підкорювалися завойовниками.

Напередодні Дня пам'яток історії та культури, який відзначається 18 квітня, журнал «Військо України» презентує спецпроект «Найвідоміші фортеці України». Ми не ставили собі за мету скласти рейтинг популярності українських пам'яток оборонного зодчества, а лише обрали деякі з тих, що, на нашу думку, є найцікавішими як в архітектурному, так і в історичному плані

ХОТИНСЬКА ФОРТЕЦЯ

КАМ'ЯНЕЦЬКА ФОРТЕЦЯ

АКЕРМАНСЬКА ФОРТЕЦЯ

СУДАКСЬКА ФОРТЕЦЯ

СВІРЗЬКИЙ ЗАМОК

МУКАЧІВСЬКИЙ ЗАМОК

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ЗАМОК

ДУБЕНСЬКИЙ ЗАМОК

ЛУЦЬКИЙ ЗАМОК

МЕДЖИБІЗЬКИЙ ЗАМОК

ДУБЕНСЬКИЙ ЗАМОК

Рівненська область

На зламі XIV–XV століть князь Федір Острозький спорудив дерев'яно-земельне укріплення, яке, звичайно, мало дещо інший вигляд, аніж тепер. Ця споруда була оточена земельними валами, огорожена дерев'яним частоколом по периметру і тісно забудована всередині житловими та господарськими приміщеннями. Проте обмежена дільниця замку, недостатня міцність дерев'яних стін і укріплень, досить часті пожежі, і, найголовніше, більш низьке розташування відносно прилеглої ділянки міста, змусило князя Костянтина Острозького почати будову нової, рельєфно вищої кам'яної фортеці.

Офіційною датою спорудження Дубенського замку вважається 1492 рік. Однак протягом свого існування замок неодноразово перебудовувався й укріплювався. На початку XVII століття каштелян краківський князь Януш Острозький реставрував замок у стилі пізнього ренесансу. Тоді ж було добудовано два bastiони зі сторожовими вежами. Між старим городищем і новим замком пролягав глибокий рів, який при потребі легко заповнювався водами річки Ікви. Другий, ширший і більш значущий для оборони рів був виритий з протилежної сторони замку. Його східний схил утворювався фасадами bastiонів і куртиною, яка їх з'єднувала, а висока прямовисна стіна з боку міста була складена з «дикого» каміння. Цей рів також наповнювався водою. Під замком були прокладені широкі кам'яні підземні ходи-тайники, куди під час ворожих нападів ховалися місцеві жителі зі своїм майном. Тут зберігалися запаси

води і провізії для оборонців під час облоги. Замок жодного разу не було взято штурмом — ані татарами, ані козаками Максима Кривоноса.

Одна із легенд Дубенського замку розповідає про те, як племінниця князя Острозького, красуня Беата, сама відбила напад татар на замок. Під час чергового набігу дівчина, яку спонукала цікавість і юнацька безрозсудливість, вийшла на bastiон і самостійно зробила три постріли з гармати. Один із пострілів влучив у шатро татарського вождя, вбивши його, і військо нападників відступило. Відтоді одну із замкових башт з боку річки Ікви називають Беаткою.

У XVI столітті замок мав на озброєнні 73 гармати. Арсенал постійно поповнювався за рахунок власної ливарної майстерні. А взагалі, за всю історію свого існування, замок наче був свідком розвитку вогнепальної зброї: від мушкетів, кремінних рушниць, фальконетів, гаківниць, стародавніх гармат аж до сучасних гвинтівок, автоматів, кулеметів, пістолетів тощо. Замок, як родовий маєток князів Острозьких, переходив від однієї князівської династії до іншої і лише наприкінці XIX століття був проданий військовому відомству. Відтоді тут по чергово розташовувалися армійські частини російського царя Миколи II, австрійського цісаря, петлюрівців, поляків, червоноармійців, гітлерівців, радянських військ. З 1986 року замок перейшов у відомство Міністерства культури, а з 1993-го — входить до складу Державного історико-культурного заповідника міста Дубно.

Фото Миколи Драганя

ЛУЦЬКИЙ ЗАМОК

Волинська область

Близько 1000 року Володимир Великий приєднав Волинь до Київської Русі й збудував у Луцьку першу дерев'яну фортецю. У різні часи ця фортеця витримала облогу військ польського короля Болеслава Сміливого, майбутнього засновника Москви Юрія Довгорукого, галицьких князів Володимира Володаревича та Ярослава Осмомисла, була нездоланною перепорою на шляху татаро-монгольської орди.

Луцький замок у його сучасному вигляді у 40-х роках XIV століття заснував волинський князь Любарт, розпочавши мурувати навколо існуючої дерев'яної споруди цегляну фортецю.

Укріплення замку складається з трьох п'ятиярусних башт, між якими зведено стіни 12 метрів заввишки і 3 метри завтовшки. Верхня частина стін має два яруси бійниць. Серед трьох замкових веж особливо виділяється В'їзна башта, або башта Любарта. Над її сучасною брамою можна побачити широкі і вузькі замуровані арки: це давній в'їзд і вхід до замку. Колись вони були обладнані підйомними мостами.

1392 року князем Литовським став Вітовт, зберігши при цьому і титул волинського князя. Луцьк він обирає другою після Вільно (нині Вільнюс) своєю резиденцією. Місто фактично стає південною столицею Литовсько-Руської держави.

1429 рік приніс Луцькому замку світове визнання. В його стінах відбувся з'їзд європейських монархів з метою вирішити низку важливих для тогочасної Європи проблем. Зокрема, римський імператор Сигізмунд — найпо-

важніший із делегатів — запропонував скликати Вселенський собор і встановити єдність між двома гілками християнства. У присутності багатьох русинів цісар заявив, що святість догматів віри православної не поступається перед вірою католицькою. І хоч це питання так і не набуло подальшого розвитку, завдяки середньовічному саміту місто Луцьк було нанесено на всі європейські карти. Загалом Луцьк відвідали монархи та посольства з 15 держав. Їхні сім'ї, челядь і охорона налічували понад 15 тисяч осіб, тоді як місцеве населення ледь сягало 5 тисяч.

Після смерті Вітовта великий князь Литви, покровитель русинів Свидригайло Ольгердович влаштував у Луцькому замку свою резиденцію. За 20 років його князювання фортеця стає повністю цегляною. Свидригайло фактично модернізував замок під вогнепальну зброю.

Починаючи з кінця XVI століття, Луцький замок втратив значення оборонної споруди і набуває функції адміністративно-політичного та судового центру Волині. Замкова канцелярія зберегла донині близько півтора мільйони історичних документів. Декотрі з них написані рукою майбутнього гетьмана України Івана Виговського, коли він був писарем замку. Є тут і заява першодрукаря Івана Федорова, який того часу був на службі у Костянтина Острозького, і універсали гетьмана Мазепи.

У 1793 році Луцьк увійшов до складу Російської імперії, а твердиня почала поступово перетворюватися на мальовничу руїну. Лише після реставрації у 70-х роках XX століття Луцькому замку було повернено його давній вигляд.

СТАРА КИЇВСЬКА ФОРТЕЦЯ

Місто Київ

4 липня 1706 року, в розпал війни зі Швецією, в Київ, у супроводі кількох піхотних полків для інспекції фортечних укріплень, особисто прибуває Петро І. Існуюча фортифікація Старого міста не влаштувала царя — головним чином через відсутність прикриття дніпровської переправи. Тож вирішено було за основу майбутньої фортеці взяти Києво-Печерську Лавру з уже існуючими укріпленнями, складами провіанту та розгорнутою мережею колодязів.

У середині серпня цар застав на дніпровських пагорбах нову твердиню. Із Воронежа за його наказом прислали 136 гармат та по 150 ядер до кожної з них, інші військові припаси.

Прийнято вважати, що будувалася фортеця за проектом самого Петра, однак на перших відомих кресленнях стоять підписи такого собі інженера Геллера. Пізніше роботами по її зведенню керували інженери Лямот де Тампій, Людвиг Шток, Бреклінг, князь І. Ю. Трубецькой.

Скрутно довелося місцевим жителям. На місці, де розгорнулося будівництво, їхні оселі зруйнували, а їх виселили. Очевидці згадували: «дворы разметали, сады прекрасныи вырубил и жильцам велено было где хотят жить искать». Спочатку, керувати будівництвом твердині був призначений гетьман Іван Мазепа, однак після від'їзду царя гетьман також повернувся до Батурина і замість нього керувати «київськими справами» Петро призначив воеводу князя Голіцина.

За його наказом, на зведення твердині було кинуту величезну кількість люду — міщан, козаків, солдатів, селян із навколишніх сіл. Всі вони дуже швидко відчули крутий характер князя-воеводи. Неодноразово ко-

зацькі полковники скаржилися Мазепі: російські наглядчі знущаються над будівельниками.

Про це у листі до Київського митрополита С. Яворського згадує Пилип Орлик: «...а полковники съ старшиною своею часто, до гетмана приходя, жалостнѣ предлагали, что приставы у того дѣла фортификаціаго козаковъ палками по головамъ біють, уши шпадами обтинають и всякое поруганіе чиняють,... старшину біють смертными побоями».

Завдяки жорстокості приставів темп будівництва справді був небачений. Вже у перший рік губернаторства князя Голіцина, коли шведські війська вторглися в українські терени, печерські оборонні укріплення набули потужного вигляду.

Навіть не добудована фортеця являла собою складну систему земляних валів з редутами, бульверками, бастионами, ровами, шанцями та палісадами. Брати приступом такий «міцний горішок» шведський король, Карл XII не наважився і обійшов Київ стороною.

Більше десяти років князь Голіцин обіймав посаду київського губернатора. За його правління у фортецю перемістили чи не всі міські адміністративні заклади — окрім будинку губернатора, тут знаходилося помешкання обер-коменданта, гауптвахта, офіцерські оселі, казарми та магазини. Фортечним бастионам були присвоєні назви: Павловський, Спаський, Петровський, Успенський, Кавалерський, Андріївський, Олексіївський, Семенівський, та Рождественський. Чимало споруд та укріплень Старої Київської фортеці збереглися до наших часів, стали невід'ємною частиною Печерська.

МЕДЖИБІЗЬКИЙ ЗАМОК

Хмельницька область

Перші древньоруські укріплення на місці замку були зведені ще до татаро-монгольської навали, проте в середині XIII століття вони були знищені за наказом татаро-монголів, так само, як і на решті території Поділля. В той час Меджибізька фортеця була цитаделлю, яку захищали земляні вали, а укріплення займало площу на схилі високого пагорба.

Після перемоги Ольгерда на Синіх Водах цей литовський князь передає Меджибіж своїм племінникам, братам Коріатовичам. Брати відбудовують та розширюють фортецю.

Побудований на місці, утвореному річками Південний Буг та Бужок, Меджибізький замок має форму видовженого трикутника з могутніми стінами і кутовими вежами, які значно виступають за лінію стін. Товщина мурів — до 4, а висота у найвищих місцях — до 17 метрів. Фортечні мури мають прямокутні стрільниці. Одну з них, схожу на триповерхову вежу, прибудовано із зовнішнього боку східного прясла фортечного муру, а друга, яка слугувала за житло і була так само триповерхова, врізається в південне прясло. Будівлі замку зосереджені в східному куті, там же розташована Офіцерська вежа. П'ятигранна двоповерхова нарізна Лицарська вежа з амбразурами знаходиться на північному заході. Біля неї — в'їзд до замку. З цього боку був глибокий рів, через який вів міст. В тупому куті замку — північна восьмикутна трьохповерхова вежа.

У другій половині XV століття Поділля відійшло до Польщі. Розташована на перехресті Кучманського та Чорного шляхів Меджибізька фортеця стала форпостом захисту навколишніх земель, часто руй-

нувалася та відбудовувалася. У 1540 році володар фортеці — польський гетьман Миколай Сенявський — капітально реконструює замок і влаштовує в ньому свою резиденцію з палацом. Також була створена нова система укріплень, яка збереглася до наших часів.

У 1650 році під Меджибожем обозом стояв Богдан Хмельницький і невеликий польський гарнізон фортеці був змушений просто залишити замок. Середньовічний оборонний споруди було дедалі важче витримати вогнепальну зброю, тож у середині XVII століття було вирішено всі долішні яруси твердині засипати землею й перетворити їх у потужний бастион. Наприкінці XVII століття ззовні фортеці зводять могутні кам'яні контрфорси, що сягають третього поверху палацу.

З 1831 року Меджибіж став осередком військової стоянки російських вояків. Військовою частиною в ньому опікувалася особисто російська цариця, на підтримання замку виділялися значні кошти. Тож згодом усі споруди було перебудовано в поширеному на той час романтичному стилі.

У 1846 році під час археологічної експедиції в Меджибожі побував Тарас Шевченко. А з початком Української революції 1917 року в замку зі своїм штабом квартирував генерал Павло Скоропадський на чолі Першого Українського Корпусу.

Нині фортеця внесена до Державного реєстру національного культурного надбання України і є пам'яткою фортифікаційної архітектури XVI століття.

Фото Миколи Драгана

ЗБАРАЗЬКИЙ ЗАМОК

Тернопільська область

Наприкінці XIV століття литовський князь Корибут-Дмитро Ольгердович звів неподалік від своєї садиби в Старому Збаражі первісну дерев'яну твердиню. Але 1474 року ця фортеця згоріла разом зі всіма її захисниками під час однієї з татарських навал. Новий замок було зведено на тому самому місці вже іншим власником Збаража — польським шляхтичем Василем Несвицьким, який почав величати себе князем Збараським. Твердиня знову була дерев'яно-земляною і також згоріла під час атаки кочівників у 1589 році.

Збараські князі вирішили не відбудовувати місто, а перебралися до нового, яке виростало неподалік. Це були високоосвічені люди, які навчалися в Італії у самого Галілео Галілея. Тож на початку XVII століття Збараські замовляють проєкт кам'яної фортеці венеціанському архітектору Вінченцо Скамоцці. Однак більш палацовий, ніж оборонний і архітектурний задум Скамоцці не влаштував замовників. Тендер виграв проєкт голландського воєнного архітектора Генріка Ван Пеєне, вже перевіреного автора палацу Збараських у Кракові.

Будівництво замку було завершено у 1631 році. Укріплення замку, які відображали найновіші досягнення європейського фортифікаційного мистецтва, складалися з ескарпованих зовнішніх бастіонів, що виростають із земляних валів висотою до 12 метрів, всередині яких містилися склепінчасті каземати. Рів навколо бастіонів був глибоким і дуже широким — подекуди аж до 40 метрів. В центрі замкового подвір'я містився ренесансовий палац.

Після смерті останнього з князів Збараських — Юрія, замок перейшов у володіння князів Вишневець-

ких, які продовжили роботи з укріплення оборонних споруд та впорядкування палацу.

Вперше свою славу міцної цитаделі Збараський замок підтвердив під час визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького. Козаки були у Збаражі тричі: у 1648, 1649 і 1651 роках. Найяскравішою сторінкою в історії визвольних змагань стала семитижнева облога Збаража у 1649 році, яка була знята тільки після підписання Зборівської угоди. За час облоги відбулося 17 кінних битв, 27 штурмів і близько 80 вилазок. Під стінами Збараської фортеці загинули легендарні полковники Нестор Морозенко та Кіндрат Бурляй, було поранено Івана Богуна.

1675 року замок захопили та спалили турки, проте Дмитро Вишневецький його відбудував. Саме в той час фортеця перетворилася на палац-резиденцію, втративши стратегічне значення як форпост. Однак український гетьман Іван Мазепа та російський цар Петро I, оглянувши в 1707 році укріплення Збараського замку, високо оцінили його оборонні можливості.

Після смерті Дмитра Вишневецького Збараж до середини XIX століття залишався у власності Потоцьких. А наступний власник замку, генерал Бем, побудував на його території... цукровий завод, що лише прискорило занепад споруди.

У 1920-ті замок відбудували і пристосували під гімназію, а згодом — під краєзнавчий музей. З 1994 року Збараський замок входить у комплекс споруд Збараського державного історико-архітектурного заповідника.

СВІРЗЬКИЙ ЗАМОК

Львівська область

Перша письмова згадка про селище Свірж датується 1427 роком, коли поселення відвідав польський король Владислав II. Свірж займав важливе стратегічне положення на шляху до Львова з небезпечного південно-східного боку. Тож у середині XV століття два земельних магнати — брати Свірзькі — спорудили тут одноповерхову резиденцію з підземеллям. Будівля мала суто оборонний характер, була чотирикутної форми з двома вежами в торцях. Замок звели на високому північному обриві гори Белз, навколо — низина болотистої заплави річки Свірж. Круті схили посилювалися з півдня глибоким і широким ровом і надійно прикривали підступи до фортеці.

Сучасного вигляду споруда набула в середині XVII століття. Саме з того часу ці землі перейшли у власність галицького каштеляна графа Олександра Цетнера, який перебудував і значно зміцнив замок. Існують припущення, що перебудовою займався генерал артилерії і спеціаліст з бойових укріплень Павел Гродзіцький — відомий архітектор, який в той самий час будував у Львові два арсенали: королівський і приватний арсенал Сенявських.

Замок має два подвір'я: велике — житлове і мале — господарське. Верхнє подвір'я оточене з півночі і сходу одноповерховими корпусами з підвалами, з півдня — двоповерховими будівлями. Обидва подвір'я з'єднані сходами, хоча господарське має окремий в'їзд. Південне крило верхнього подвір'я завершується прямокутними триярусними вежами. По його осі розташована в'їзна вежа, до якої веде дерев'яний

міст, перекинутий через рів. Оборонні вежі розташовані також в центрі західного фасаду і в кутах північного корпусу.

Незважаючи на вдале місце розташування замку, палацовий тип його архітектури суттєво знизив оборонне значення твердині. Відомо, що під час визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького, замок не раз завойовували козацькі загони, а в 1648 році — спалили татари. Проте в 1672-му і в 1675-му він вистояв турецьку навалу і навіть захистив у своїх мурах залогу з розташованого неподалік Поморянського замку.

Замок був родинним гніздом Цетнерів аж до XIX століття, а з того часу належав різним власникам і жив спокійним життям. У 1907 році його придбав граф Роберт Лямезан — француз, який знаходився на польській службі. Новий господар уміло реставрував замок, але почалась Перша світова війна. При наступі російських військ на Галичину 1914 року замок перетворився на руїни.

Після війни граф Роберт вперто займався реставрацією, залучивши в якості робітників трьох російських військовополонених. Однак під час Другої світової війни замок знову було пограбовано і частково зруйновано.

Наступна реставрація відбувалася з метою використання замкового комплексу під Будинок творчості Спілки архітекторів. Відтоді Свірзький замок — яскравий зразок оборонної архітектури галицької школи мурування — виглядає таким, яким він був у XVII столітті.

Гітн України

слова — П. Чубинського

музика — М.Вербицького

Ще не вмерла України і слава, і воля.

Ще нам, браття українці, усміхнеться доля.

Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці,

Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,

І покажем, що ми, браття, козацького роду.

2009

ВІЙСЬКО

№ 12 (114) 2009

УКРАЇНИ

ПЕРШИЙ
ВІЙСЬКОВИЙ
ЧАСОПИС
НЕЗАЛЕЖНОЇ
УКРАЇНИ

**КЕРІВНИЙ СКЛАД
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ,
ГЕНЕРАЛЬНОГО ШТАБУ
ТА ВОЄНАЧАЛЬНИКИ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
(1991—2009)**

З питань придбання спецвипуску журналу «Військо України»
«Керівний склад Міністерства оборони, Генерального штабу
та воєначальники Збройних Сил України (1991–2009)»
звертатися до Концерну «Військторгсервіс» за телефоном (044) 243-39-49.

«Покрий нас чесним Твоїм покровом і ізбави нас від усякого зла...»

14 липня 1990 року у Запоріжжі на зорганізованому Запорізьким Комітетом солдатських матерів Екстреному Форумі було ухвалено «Звернення матерів до воїнів строкової служби усіх округів і флотів» та «Декларацію про підконтрольність військової служби на Україні».

Крім того, солдатські матері вимагали ввести посаду міністра оборони України з числа цивільних осіб і, починаючи з осіннього призову, приступити до формування Збройних Сил України. Учасники Екстреного Форуму солдатських матерів прийняли рішення до 1 серпня 1990 року створити комітети солдатських матерів у кожній області Української РСР, а також скликати установчий з'їзд солдатських матерів України у вересні 1990 року.

Після короткої наради з членами оргкомітету Л.Д. Трухманова передала депутатам С.В. Соболеву і В.М. Романчуку примірник щойно ухвалені делегатами Форуму солдатських матерів Резолюції, Звернення матерів до воїнів строкової служби усіх округів і флотів та Декларацію про підконтрольність військової служби на Україні. Хтось із жінок приніс ікону Матері з маленьким Сином на руках...

До прийняття Верховною Радою Української РСР «Декларації про державний суверенітет України» залишався один день.

До відкриття першого /Установчого/ з'їзду Організації солдатських матерів України (ОСМУ) — один місяць і 25 днів.

До прийняття Постанови Верховної Ради Української РСР «Про проголошення незалежності України» та «Акту проголошення незалежності України» — один рік, один місяць і десять днів.

До прийняття Закону України «Про Збройні Сили України» — один рік, 4 місяці і 22 дні.

А вже за день до Запоріжжя прилетіла звістка, що Верховна Рада таки прийняла Декларацію про державний суверенітет України, заявивши, що Українська РСР від-

Солдатські матері вимагали терміново (до 1 вересня 1990 року) вирішити питання відкликання юнаків, призваних з українських міст і сіл за межі республіки, для виконання конституційного обов'язку на території України, а юнаків з інших республік повернути на свою територію та прийняти постанову про проходження військової служби військовозобов'язаними громадянами суверенної Української республіки виключно на території України...

нині має право на власні Збройні Сили і надалі сама визначатиме порядок проходження військової служби громадянами Республіки.

Відразу після Екстреного Форуму солдатські матері, роз'їхавшись по Україні, почали, наражаючись на небезпеку, закликати громаду до відкритої непокори: «Жінки, заберемо синів на Україну, нехай служать в українській армії. Не дамо провести осінній призов, аби сини не служили за межами України...»

А вже за два тижні, після виступів солдатських матерів у різних регіонах України, тисяч листів і телеграм з вимогами та погрозами, Верховна Рада УРСР 30 липня 1990 року прийняла Постанову №88-XII «Про проходження строкової військової служби громадянами Української РСР та використання працівників правоохоронних органів республіки за її межами».

Солдатські матері, піднявшись з колін, почали піднімати з колін і синів-солдатів. А український народ почав усвідомлювати, що він таки здатен захистити своїх синів — солдатів і боротись за створення Національних збройних сил.

Через тиждень після прийняття Постанови №88-XII стало очевидним, що схвалену Заяву Верховної Ради Української РСР із «зазначеного питання» було надіслано до Верховної Ради СРСР, Президента СРСР, Голови Ради Міністрів СРСР скоріше для «ознайомлення»... Імперський уряд Союзу РСР та Міністерство оборони СРСР агресивно виступили проти «самостійницьких намірів» Верховної Ради УРСР, вимагаючи відмінити Постанову, що розвалює Радянську армію. Оглядаючись на Москву, Рада Міністрів Української РСР, яку тоді очолював В. Масол, прийняла вказану Постанову «до уваги» і виконувати рішення Верховної Ради, посилаючись на Союзне законодавство, не збиралась...

— Матері, московські генерали так просто не здаються, однак і нам відступати нема куди, — сказала Л. Трухманова на зустрічі жінок, членів Запорізького комітету, у Покровській церкві, — або ми примусимо Масола виконати Постанову, або він примусить нас віддати синів «на забій» у «гарячі точки»...

Людмила Дмитрівна мовчки підійшла до ікони Божої Матері, перехрестилась... За нею купка стри-

вожених жінок. «...Отінювані Твоїм пришестям і спозираючи на Твій пречистий образ, покійно мовимо: покрий нас чесним Твоїм покровом і ізбав нас від усякого зла, молячи сина Твого Христа Бога нашого, спаси душі наші».

Через кілька днів «гасити» ініціативу «низів» до Запоріжжя прибули офіцери Міністерства оборони СРСР на чолі із заступником начальника політичного управління сухопутних військ Збройних сил СРСР генерал-майором Юрієм Найманом, політпрацівники Одеського військового округу, відповідальні працівники ЦК КПУ. Але солдатські матері не відступили...

Наприкінці липня купка комітетчиків за підтримки солдатських матерів тепер уже всієї України почала підготовку до проведення у Запоріжжі першого Установчого з'їзду солдатських матерів.

До відкриття першого Установчого з'їзду Організації солдатських матерів України залишався один місяць і 8 днів. До прийняття Постанови Верховної Ради Української РСР «Про проголошення незалежності України» та «Акту проголошення незалежності України» — рік і 24 дні. До прийняття Закону України «Про Збройні Сили України» — один рік, 4 місяці і 6 днів...

У січні 1995 року у Запоріжжі було засновано Фонд правового і соціального захисту сімей військовослужбовців, загиблих у мирний час. Очолила його заступниця голови Запорізького Комітету солдатських матерів мати загиблого солдата Ганна Воробйова.

Запорізький Фонд почав боротьбу за права солдатських матерів та вшанування пам'яті воїнів, загиблих під час виконання службових обов'язків у мирний час.

У червні 1997 року за ініціативи члена Фонду історика і журналіста О. Кривошия у Запоріжжі в парку Металургів було встановлено перший на пострадянському просторі пам'ятник військовослужбовцям, загиблим у мирний час.

А у березні 2009 року Фонд, за підтримки Запорізького міського голови Є. Карташова, розпочав підготовчі роботи по спорудженню в Запоріжжі меморіалу та гарнізонного храму в пам'ять про воїнів-українців, загиблих під час виконання службових обов'язків і в мирний час, і в часи лихоліття...

Від дня створення Запорізького Комітету солдатських матерів минуло 19 років і 2 місяці. Від дня прийняття Постанови Верховної Ради Української РСР «Про прого-

лошення незалежності України» та «Акту проголошення незалежності України» — 17 років, 3 місяці і 10 днів. Від дня прийняття Закону України «Про Збройні Сили України» — 17 років, 6 місяців і 22 дні...

Олександр КРИВОШИЙ

...19 березня 2010 року у Запоріжжі з нагоди 20-ої річниці від дня створення Запорізького комітету солдатських матерів в малій залі Запорізької міськради відбулась зустріч секретаря міської ради Ю. Каптюха з членами двох громадських організацій міста Запоріжжя — Запорізького комітету солдатських матерів та Запорізького міського Фонду соціального і правового захисту сімей військовозобов'язаних, загиблих під час виконання службових обов'язків у мирний час.

На цей захід був запрошений Директор департаменту гуманітарної політики Міністерства Оборони України І.

Тищенко, офіцери Південного оперативного командування Запорізького гарнізону, солдатські матері з Донецької, Львівської та Одеської областей.

Саме у цій залі в травні 1990 року солдатські матері відстоювали право боротися за долю синів-солдатів і Збройні сили України..

Минули роки. Солдатські матері, дякуючи Богу і своїй покровительці Богородиці, перемогли..

Під час зустрічі радник голови Запорізького комітету солдатських матерів, виконавчий директор Запорізького міського Фонду соціального і правового захисту сімей військовозобов'язаних, загиблих під час виконання службових обов'язків у мирний час Олександр Кривоший, за підтримки всіх присутніх, виступив із пропозицією про створення в Національному музеї Збройних Сил України спеціальної експозиції, присвяченої історії заснування Запорізького комітету солдатських матерів та вшанування щорічно 31 травня Дня солдатської Матері.

Бо саме у цей травневий день 1990 року депутати Запорізької міської Ради прийняли доленосне для всієї України і її Збройних Сил рішення про реєстрацію міського комітету солдатських матерів та його Статуту.

Від дня створення Запорізького Комітету солдатських матерів минуло 20 років і 5 днів. Від дня прийняття Закону України «Про Збройні Сили України» — 19 років, 3 місяці і 13 днів...

ДЗВОНИ ЧОРНОБИЛЯ

Безпрецедентну за масштабами і наслідками аварію, що стала-ся 26 квітня 1986 року на 4-му енергоблоці Чорнобильської АЕС, увесь світ визнав найбільшою техногенною катастрофою XX століття. Вона стала національною трагедією українського народу, прирекла на страждання мільйони людей, породила тривогу за майбутнє покоління, докорінно змінила навколишнє середовище.

Прямого радіаційного ураження зазнала дванадцять частина території України — це більш як 50 тисяч квадратних кілометрів. З районів Чорнобильської аварії евакуйовано та відселено 110 населених пунктів, де проживало понад 160 тисяч осіб.

Минає 24 роки від дня сумної дати. Наша держава, багато інших країн світу, відзначаючи чергову роковину трагедії, згадують героїчні дії рятувальників з України, Росії, Білорусі, які ризикували своїм здоров'ям, не шкодуючи навіть життя заради спасіння людства від більш жакливої, планетарної біди.

ЗНАК БЕДЫ

Средь буйной сочной зелени деревьев
Вдоль припятских пологих берегов
Раскинулась полесская деревня
Десятков в пять заброшенных дворов.

Давно здесь не дымят печные трубы,
Не слышно утром хлопанья дверей.
Домишек заколоченные срубы
Ветшают постепенно без людей.

Как будто пронеслись здесь мор жестокий
Иль злая ненасытная чума,
Опустошив безжалостно до срока
В округе деревенской все дома.

Никто уже сюда не возвратится
Под ставший милым сердцу отчий кров.
Кому-то могут только лишь присниться
Ковры раздольных заливных лугов.

И сельский пруд, где он учился плавать,
Шум тополей, березок серебро —
Все, что вонзилось крепко с детства в память,
Став малой милой родиной его.

Стоит деревня с видом похоронным,
Храня былых счастливых дней следы.
Здесь все теперь — чернобыльская зона,
Которую отметил знак беды.

Виктор ВЛАСЮК

СПЕКОТНИЙ КВІТЕНЬ 2004-го

В ті дні українським підрозділам довелось зіткнутися у реальному бою з реальним противником — стояти «на смерть», утримуючи позиції і нести перші, насправді бойові, втрати

Понад рік пройшов від початку Антисадамівської операції об'єднаних сил Коаліції під назвою «Свобода Іраку», але в країні було ще далеко до стабілізації обстановки. Загальне зупокоєння населення, дефіцит товарів першої необхідності, але найголовніше — суцільне безробіття, «підігрили» політичну ситуацію в країні до «точки кипіння».

Ірак вирував...

Перша хвиля маніфестацій і протестів прокотилася по країні в середині січня, але проблеми тоді вирішувалися за столом переговорів. До відкритого терору проти Коаліційних Сил вдавалися лише мешканці північних районів, де проживали, переважно, суніти, які підтримували режим Саддама Хусейна. Мешканці центральних і південних районів Іраку, шіїти, спочатку навіть підтримували коаліційців, але й серед них невдоволення ситуацією зростало. Друга хвиля мирних протестів і демонстрацій, вміло скерованих радикально налаштованим шийтським лідером Муктадою Ас-Садром, що піднялася в «шийтських провінці-

ях» наприкінці березня, була набагато кривавішою.

Провінція Васіт, зона відповідальності української бригади, розташовувалася у центральній частині Іраку. Завдяки українцям, вона була відносно спокійна, проте лише до квітня... Бойовики воєнізованого крила «Армія Магді» перетворили ці мирні мітинги на збройні виступи і навіть завдали ударів по деяких підрозділах КООС в Іраку. У сусідніх провінціях Неджефі і Кербелі, де розташовані шийтські святині, бойовики захопили мечеті, перетворили їх у фортеці, і коаліційцям доводилося застосовувати значні сили, щоб ліквідувати ці осередки опору. Велика кількість бойовиків «Армії

Магді» перемістилася в провінцію Васіт, щоб і тут розпочати активні збройні виступи проти Багатонаціональних сил. Провінція перебувала під контролем українського контингенту, який не мав ні важкого озброєння, ні артилерії, ні навіть мінометів, тому і вона, і адміністративний центр місто Аль-Кут для бойовиків були легкою здобиччю. Як згадує колишній керівник прес-центру української 6-ї окремої механізованої бригади Андрій Лисенко «з атмосфери, яка панувала в місті, відчувалося, що Аль-Кут не омине хвиля виступів і маніфестацій, але, щоб не допустити сюди бойовиків і зброю, українські підрозділи перекрили всі дороги до міста і ретельно обшукували кожний транспорт. Їм вдалося затримати кілька десятків підозрілих осіб і вилучити деяку кількість зброї, але в місто все ж «просочились» пару сотень злочинців.

До 10-ї години ранку навіть натяків на якесь протистояння не спостерігалось: діти пішли до школи, а це — вірний знак громадського спокою. Хоча напередодні по всьому Аль-Куту пройшли виступи прибічників Ас-Садра. Бойовики, що таємно проникли до міста, навіть нахабно погрожували з натов-

пу зброєю, ніби провокуючи українських хлопців до сутичок. Місцева поліція і сили Самооборони під час цих подій десь загадково зникли, а дехто навіть скинув форму і долучився до демонстрантів...

Бій за дамбу

Найважливішим об'єктом в місті Аль-Кут був міст-дамба через річку Тигр. Саме через нього проходить стратегічна автомагістраль від аеродрому, де розташовувався табір українських миротворців, до самого міста. Ця потужна споруда довжиною до 200 метрів створювала велике штучне водосховище, з якого місцеві мешканці брали воду для поливу сільськогосподарських ділянок. Підрив цього мосту-дамби міг не лише відрізати українські підрозділи, які були на той час в місті, а й спричинити масове затоплення великої кількості житлових будинків.

— Саме за дамбу був найзапекліший бій, — згадує Андрій Лисенко, — я перебував тоді на Блок-пості № 1, в'їзді до нашого табору. Цей об'єкт шалено обстрілювали бойовики, що ховались неподалік в одному з районів міста. Під час переговорів в радіоефірі, я відчував, що на дамбі дуже гаряче. Ось спогади лише кількох наших хлопців, без посередніх учасників того бою.

— Все розпочалося десь за годину опівдні, — розповідає командир роти розвідників Олександр Миронюк. — Ми побачили, що дітей почали забирати з вулиці по домівках, а в найближчій школі, де ще тривали уроки, все раптово припинилось і дітлахи десь зникли. Ми були готові до всього. Кожний боець зайняв позицію і спостерігав за своїм сектором. Усе почалося з того, що із зеленого бусика, який виїхав з вулиці і миттєво повернув у протилежний від нас бік, дали автоматну чергу. Ми спочатку стріляли лише в повітря. Через півхвилини по нас відкрили вогонь вже з гранатомету. Сержант Володимир Литвинчук засік гранатометника, але той другим пострілом влучив у лівий бік бронетранспортера старшого лейтенанта Павла Кашпірського. Внаслідок вибуху смертельне поранення отримав кулеметник КПВТ рядовий Руслан Андрощук.

Хлопець сидів на своєму бойовому місці і навіть бачив крізь приці-

л кулемета того, хто стріляв у нього, проте команди бити на ураження українцям ще не дали.

Майже одночасно на іншому безрезі напали на український пост військової поліції, який контролював в'їзд на міст і підходи до нього з боку Аль-Куту. Українців почали обстрілювати з автоматів і гранатометів.

— Перед початком бою я сидів на своєму місці в БТРі, — пригадує водій розвідувального відділення Ігор Чикель, якого було поранено в цьому бою. — Пам'ятаю, що двох бойовиків-гранатометників, які вискочили із засідки і готувалися випустити гранати по наших машинах, влучно «зняли» снайпери.

Рядовий Руслан Андрощук сидів у БТРі і навіть бачив крізь приціл кулемета того, хто стріляв у нього.

А от коли вже стало дуже «гаряче» на протилежному боці мосту і ми за командою командира пішли на допомогу нашим хлопцям, щось дуже сильно вдарило по верхньому люку. Його підкинуло і осколки влучили в мене. Як з'ясувалося пізніше, я отримав поранення правого передпліччя, але одразу нічого не помітив, бо в голові, що дзвеніла від вибуху, була лише одна думка — не випустити з рук керма і встигнути допомогти нашим хлопцям на тому боці.

— Бойовики не йшли відкритим наступом, стріляли із засідок та дахів будівель, — пригадує інший розвідник Михайло Петришенець, — нападали групами по три-сім чоловік, швидко змінюючи позиції. Далі почали закидати нас ручними гранатами та обстрілювати з «підствольників» (ГП-25 — підствольний гранатомет — авт.). Інколи навіть вдавалися до хитрощів: я помітив, як одна жінка швиденько біжить повз паркан в наш бік, придивився — а вона з бородою та ще й з-під паранджі дістає кулемет. От я цього «циркача» одразу і «дістав». Скількох нападників підстрелив — навіть не рахував, бо було не до цього, намагався стріляти тільки прицільно, адже ми не знали скільки ще доведеться тримати міст.

В місті, в районі розташування тимчасової цивільної адміністра-

ції, також розгорівся бій. Бойовики «Армії Магді» вчинили напад на СРА та мерію міста, де під охороною роти 61-ого батальйону перебували 12 американців, 3 англійців та 6 поляків — цивільних працівників адміністрації.

— Про те, що там теж тривають шалені перестрілки, ми дізнавались з радіоефіру, — розповідає начальник прес-центру бригади Андрій Лисенко.

— До другого будинку справа по вулиці підїхало таксі, з нього розвантажують зброю! — чути по рації.

— Кулемет вправо! Стріляти тільки на ураження! Вогонь!

— Ще дві вантажівки з озброєними людьми! Ми їх можемо дістати! — Вогонь!

— «74», на даху — «карандаш!» (снайпер-авт.)

— Вали його, синку, вали!!!

Тим часом підрозділи розвідників та військової поліції прикривали перехід роти 61-го батальйону з одного берега на інший. Їм потрібно було пройти мостом через дамбу, а бойовики відчайдушно намагались відрізати цей шлях. Під час прикриття було поранено командира взводу поліції Олексія Свідерського.

— Перед початком бою ми підігнали свій БРДМ до одного з будинків, — згадує Олексій. — Снайпер Андрій Мартиненко та кулеметник Роман Володін для кращого огляду

місцевості залізли на балкон. Звідти вони відкрили досить влучний вогонь та ще й корегували наші дії. За їхньою своєчасною наводкою наш гранатометник Артем Артюмов влучив в добре обладнану бойовиками кулеметну позицію у вікні будинку, знищивши одразу кількох бойовиків. Перша граната, яка долетіла до нас, за формою була схожа на цукерку «кіндер-сюрприз». Від удару об землю вона розкололась навпіл і чомусь не вибухнула. Проте за мить біля неї впала друга. Вибухом мене відкинуло вбік, я відчув сильні удари по лівому стегну і передпліччю. Хлопці — молодці, одразу прикрили мій відхід.

Бойовики, які не змогли захопити будівлю мерії, хоч і кілька разів кидалися в наступ, змінили тактику і вирішили взяти під контроль шлях із міста до аеродрому. Тепер вони зосередили свої удари не лише на міст-дамбу, а й на невеликий міст біля елеватора. На території зерносховища височіла цегляна вежа у кільканадцять поверхів. Якби бойовикам вдалось нею оволодіти, то перевага була б за ними. З вежі було зручно вести вогонь не лише по українських підрозділах, які обороняли міст і дорогу, але й обстрілювати блок-пост №1 — головний заїзд в наш табір. На підступах до елеватора була розвилка-кільце, на якій сходились три шляхи: через дамбу в Аль-Кут, в місто

Аль-Хай і через малий міст в табір українців. Цей транспортний вузол і елеваторна башта, що височіла біля нього, стали наступними об'єктами шалених атак терористів «Армії Магді». Взвод 61-го батальйону, який прибув зайняти позиції «на кільці», ще під час висунання знищив кілька вогневих точок бойовиків. Утримуючи під шаленим вогнем об'єкти, хлопці, разом з тим, надійно прикривали наші підрозділи, які поверталися з міста поповнити боезапас.

— Ми прибули на підмогу, коли бій за міст над дамбою Аль-Куту був у розпалі, — згадує командир механізованого взводу Олександр Ковальчук. — Відразу зайняли позицію на дорожньому кільці та взяли під контроль шляхи, які йшли від нього. Але бойовики відновили по нас шалений вогонь. Одночасно били і кулеметники, і гранатометники. Одна з гранат, яку було випущено з «підствольника», розірвалась поряд з моїм БТРом. Я встиг лише відвернутися та прикрити обличчя, але осколки пробили мені обидві ноги. Тієї миті я подумав про своїх підлеглих — хоч би хлопці не розгубилися, побачивши, що їхнього командира підкосило...

Під вечір шалені атаки бойовиків дещо стихли, а згодом взагалі припинилися. Проте наше командування приймає рішення відвести

підрозділи в базовий табір і покинути місто. У Аль-Куті залишилися лише рота 61-го батальйону, яку було заблоковано в будівлі тимчасової цивільної адміністрації. Ніч з 6-го на 7 квітня українські бійці разом з американськими, англійськими і польськими працівниками адміністрації пережили під шаленим мінометним вогнем і дощем з куль і гранат. Але ще до світанку о 5-й годині підрозділ, здійснивши блискавичний обманний маневр і по дорозі знищивши до десяти вогневих точок, без жодної втрати прибув до базового табору.

Ще 6-го квітня під вечір, після боїв за міст-дамбу та мерію, українці звернулися до лідерів бойовиків для переговорів. Від українців перемовини мав вести командир українського контингенту, заступник командувача Багатонаціональної дивізії генерал Анатолій Собора.

— Ми мали за мету виграти час, щоб дати змогу повністю вивести наші підрозділи з Аль-Куту, а також нам потрібно було дочекатися підтримки Сил Коаліції, які в цей час вже йшли на допомогу, — згадує генерал Собора. Я хотів розмовляти лише безпосередньо з лідером «Армії Магді» Ас-Садром і на нашій території, але бойовики прислали іншу людину. Американці навіть хотіли її заарештувати. Тоді переговори зірвались би. Я гарантував парламентару безпеку і погодився вести перемовини у них, прибувши на легковик у без зброї.

Терористи навіть дали гарантії українцям, що з їхнього боку на переговорах будуть лідери і нашим посланцям нічого не загрожуватиме. Переговори мали відбутися наступного дня в покинутому поліцейськими відділку біля дамби в Аль-Куті.

— Коли я доповів Міністру оборони України про те, що маю їхати на переговори, — згадує Анатолій Собора, — той попередив, щоб я все ж взяв надійну охорону, і ніби «у воду дивився»... Коли ми на двох БТРах під'їхали до відділку, по нас випустили кілька гранат. На щастя, жодна з них не влучила.

— Переговори так і не відбулися, адже бойовики просто хотіли виманити українського командира і знищити його, це для них була б повна перемога, — розповідає начальник прес-центру української бригади Андрій Лисенко.

До десятої години ранку навіть натяків на протистояння не було: діти пішли до школи, а це — ознака громадського спокою.

Чия перемога?..

Покинуті українцями позиції, розгромлену будівлю СРА бойовики «Армії Магді» зняли на відео і розповсюдили на багатьох інформагентствах. Навіть таке солідне видання, як британська «Дейлі телеграф», розмістило матеріал, в якому, використавши недостовірні факти, розповіла про те, що «український контингент відступив з позицій, не зважаючи на наказ командування КООС втримати Аль-Кут»... Але в цьому була лише частка правди.

В тому, що українці відійшли з Аль-Куту, є кілька причин. І перша полягає в тому, що подібні операції у містах необхідно проводити за підтримки авіації. Йти на зачистку міста лише з автоматами і кулеметами, штурмуючи кожен будинок — це невиправдані втрати серед своїх солдатів. Командування КООС на допомогу українцям підняло у повітря пару винищувачів F-16, але ця підтримка не допомогла. Бойовики дуже часто міняли свої позиції, діяли дрібними групами і стріляли по наших з густонаселених жилих кварталів. Літаки лише кружляли над містом і повернулись на базу. Пізніше для вогневої підтримки прилетіли два гелікоптери «Апач». Але і вони не змогли застосувати озброєння.

— Я був свідком розмови, під час якої наше командування попросило в багатонаціональних сил авіапідтримку, — згадує Андрій Лисенко. — Ті, звичайно, її надали, але удари авіації необхідно було навести, а таких фахівців у складі бригади не було (лише до наступної ротації контингенту було включено відділення авіанавідників — авт.). По-друге, авіація могла б нанести удар і без наведення, але тоді існував величезний ризик, що під вогонь потраплять і наші бійці. І третє — авіації довелося б бити наосліп по житлових кварталах, а це — величезні втрати серед мирного населення. Крім того, ми не уявляли масштабів жертв і ушкоджень, бо не знали, якими боеприпасами буде бити авіація.

Про те, що командування КООС вимагало «за всяку ціну, як Сталінград», тримати Аль-Кут — теж не правда. В штабах коаліції чудово розуміли, що є на озброєнні українців і зразу ж відрядили на допомогу американський механізова-

Генерал-лейтенант Анатолій Собора: «Я гарантував парламентарю безпеку і погодився вести перемовини у них, мав прибути на легковику і без зброї».

ний батальйон, посилений ротою «Абрамсів», та батарею самохідної артилерії. Маючи досвід дій у інших містах Іраку, американці в таких випадках без артилерійської підтримки, потім авіаудару і бронетанкового «кулака» в жодному разі не кидали особовий склад з автоматами на зачистку міст. Посилення прибуло наступного дня і почало «робити свою роботу». Саме про це хотів попередити представників «Армії Магді» генерал Анатолій Собора, який, ризикуючи життям, погодився на переговори з ними. Ще до свого прибуття американці попередили: вони досить «інтенсивно прасуватимуть» Аль-Кут і дуже не хочуть, щоб там в одному з районів виявились українці, які тримають будівлю СРА як «Брестську фортецю».

Утримувати ж до приходу американців об'єкти — означало наражати на невиправданий ризик своїх солдатів, бо під час таких інтенсивних боїв у місті загинули і поранених було б значно більше. Тому українське командування за згодою командування КООС і Генерального Штабу Збройних Сил України вирішило вивести наші підрозділи з Аль-Куту.

— Будівлю тимчасової адміністрації ми могли тримати кілька

днів, — згадує Андрій Лисенко. — В хлопців був і боезапас, і продовольство, і вода. Будівля СРА була досить потужною і витримувала удари з мінометів (за «ніч оборони адміністрації» на будинок впали понад півсотні мінометних 120 міліметрових мін. — Авт.). Проте з неї потрібно було вивести цивільних, тому ми і залишили її. Могли і власними силами взяти під контроль місто, але скільки б ми поклали наших хлопців та спалили техніки... Партнери по коаліції нас би не зрозуміли, бо найголовніше — життя солдата. А те, що зробили українці в ці два дні, є прикладом мужності і героїзму.

За даними американської розвідки, за перший день боїв у Аль-Куті українці знищили 180–200 бойовиків. Втрати українців: один загиблий і шестеро отримали легкі поранення. Ось такі підсумки вуличних боїв за іракське місто Аль-Кут у спекотному квітні 2004-го. Вони увійшли в історію нашої армії як перші бої, і дай Боже, останні. А перемогу, здобуту на полі бою, ніколи не вкраде брудна інформація в «жовтій» пресі. Ми були, є і будемо хорошими солдатами і надійними союзниками партнерів по зброї.

Влад ВОЛОШИН

Напередодні нового 1960 року міністр оборони СРСР Родіон Маліновський телефоном доповів тодішньому керівникові Радянського Союзу Микиті Хрущову:

— Микито Сергійовичу, нарешті ми маємо свій атомний підводний флот!

— Дякую за гарну новину, Родіоне Яковичу! — радісно відповів Генеральний Секретар. — Це найкращий подарунок нашій країні до Нового року. А ось який ми сюрприз приготували американцям — навіть уявити неможливо... Нехай тепер потилиці собі чешуть...

Слід визнати, що у Хрущова і справді був привід порадіти. Адже тоді до складу ВМФ СРСР було прийнято одразу три нові атомні підводні човни: «К-14», «К-5» та «К-8». Саме вони поклали край монополії Сполучених Штатів на підводний атомний флот.

«Проект 627» став першим проектом вітчизняного атомного підводного флоту. Зрозуміло, що першопрохідцям завжди важко. Але тільки зараз можна сказати відверто: перші «лицарі глибин» були прийняті на озброєння з величезною кількістю недоробок, які згодом і далися взнаки. Вже на початку освоєння північних глибин «К-8» зазнав кількох аварій переважно через ненадійну роботу «серця ко-

рабля» — атомного реактора та систем його забезпечення. Втім, чи не головне гасло керівників СРСР тих часів — «Нет таких крепостей, которые не могли бы взять большевики», — примушувало конструкторів закривати очі ось на такі «дрібниці». Власне кажучи, так було і з «К-8», коли після аварій та «косметичних» ремонтів атомний човен знову заступав на бойову вахту.

...До «свята усього прогресивного людства» — 100-річчя від дня народження вождя пролетаріату Володимира Леніна залишалися лічені дні, коли підводний човен «К-8» прибув до свого нового місця базування — віддаленого гарнізону Греміха, що знаходиться на кордо-

ні Білого та Баренцева морів. А вже незабаром субмарина мала взяти участь у перших в країні великомасштабних маневрах ВМФ СРСР під доволі символічною назвою «Океан-70».

На календарі — кінець березня. Пройдено шлях від Півночі до Середземномор'я, успішно виконано завдання бойової служби і екіпажу віддано наказ повертатися з Туніської затоки до рідної Греміхи. Але мрії про повернення розвіялися, немов морський туман: 1 квітня командир субмарини Всеволод Бессонов отримав новий наказ, згідно з яким човен взяв курс до північно-східної частини Атлантики, де тривала фінальна частина навчань «Океан-70».

А вже за тиждень — 8 квітня о 22 годині 29 хвилин за корабельним часом — на борту субмарини сталося загоряння у 3-му та 7-му відсіках. Незважаючи на пожежу та сильну загазованість, офіцери, які керували роботою реактора, не покинули своїх бойових постів. Коли полум'я дісталось пульта головної енергетичної установки, вони приймають мужнє рішення: задраюють люки, усвідомлюючи, що виходу з цього пекла їм вже не буде. Вигравши у такий спосіб час, реактори вдалося заглушити. Щоправда, лише ціною власного життя. Того дня загинув весь особовий склад першої зміни головної енергетичної установки підводного

човна: капітан 3-го рангу В. Хаславський, капітан-лейтенант А. Чудінов, лейтенант Г. Шостаковський та Г. Чугунов.

А тим часом, поки підводники приборкували пожежу в одному відсіку, полум'я виникало в іншому. На борту субмарини точилася справжня війна: вогняна стихія атакувала людей, а екіпаж відстоював кожен відсік, наче останній рубіж оборони.

На 14 годину 9 квітня через брак кисню загинуло ще 15 підводників. І тоді командир човна приймає рішення вивести особовий склад, не задіяний в ліквідації аварії, на верхню палубу та огорожу рубки. Під час переклички встановлено: 31 моряк назавжди залишився у спалених відсіках...

Підводний човен таки спромігся сплисти на поверхню, але залишився без електропостачання, зв'язку та можливості підтримувати належний рівень кисню. Ніч, штормове море і майже ніякої надії на порятунок. Проте навіть у цих умовах моряки не втрачали своєї офіцерської честі та гідності. Зокрема, капітан медичної служби Анатолій Соловей залишився вірним клятві Гіппократа, віддавши свій дихальний апарат щойно прооперованому старшині 1-ї статті Юрію Ільченку, врятувавши життя товариша ціною власного...

Коли ж на обрії з'явилося канадське судно «Clyde Ore», у членів екіпажу «К-8» замайоріла надія на

Коли полум'я дісталось пульта головної енергетичної установки, моряки задраїли двері, усвідомлюючи, що виходу з цього пекла вже не буде.

порятунок. Однак судно різко обходить човен і продовжує рух у заданому напрямку. Чому канадці порушили святу традицію і не надали допомогу тим, хто потерпає від катастрофи, залишається незрозумілим й досі. Якби не та «дивна поведінка» капітана «Clyde Ore», вже 9 квітня могла б розпочатися операція з рятування «К-8». Проте лише вранці 10 квітня субмарину випад-

ково помітили моряки болгарського судна «Авіор». Саме з його борту було відправлено радіограму до Варни, а звідти — у Москву. Отож тільки на третій після пожежі день на допомогу «К-8» були спрямовані підводні човни та кораблі ВМФ та ММФ СРСР. Але час було згаяно: закінчився майже увесь запас кисню, а до кормових відсіків почала прибувати вода.

- 15 грудня 1952 р. в Татарській протоці на глибині 600 м підводний човен Щ-117 Тихоокеанського Флоту затонув зі всім екіпажем — 52 людини.
- 21 листопада 1956 р. в Балтійському морі підводний човен М-200 затонув при зіткненні з

ХРОНІКА КАТАСТРОФ РАДЯНСЬКОГО ПІДВОДНОГО ФЛОТУ

- надводним кораблем. Загинуло 28 членів екіпажу.
- 26 вересня 1957 р. в Балтійському морі на підводному човні М-256 сталася аварія енергетичної установки. Корабель затонув, загинуло 35 членів екіпажу.
- 27 січня 1961 р. в Баренцевому морі затонув ДПЧ С-80. Загинув весь екіпаж — 68 чоловік.
- 8 березня 1968 р. підводний човен К-129 Тихоокеанського Флоту потерпів катастрофу із загибеллю всіх членів екіпажу (98 чоловік) і затонув на глибині 6000 м.
- 8 квітня 1970 р. на підводному човні К-8 в північно-східній Атлантиці сталася пожежа. В

- результаті корабель затонув. Загинули 52 члени екіпажу.
- 21 жовтня 1981 р. на підході до Владивостока ДПЧ С-178 затонув після зіткнення з транспортом. Загинули 32 члени екіпажу.
- 3 жовтня 1986 р. в Атлантичному океані в наслідок пожежі, спричиненої несправністю ракетної шахти, потерпів катастрофу і затонув АПЧ К-219. Загинули 4 члени екіпажу.
- 7 квітня 1989 р. в Норвезькому морі в наслідок пожежі високої інтенсивності підводний човен «Комсомолец» затонув на глибині 1650 м. Під час пожежі і від переохолодження в морській воді загинули 42 підводники.

Вранці 11 квітня до «К-8» підійшли радянські судна ВМФ СРСР, але їхні спроби відбуксувати аварійну субмарину виявилися невдалими: троси рвалися, немов гітарні струни.

Втім, членів екіпажу, переважно поранених та хворих, екстрено евакуювали спочатку на «Авіор», а вже згодом на радянські судна «Саша Ковалев», «Касимов» та «Комсомолец Литвы». З головної бази Північного флоту Североморська на допомогу вийшли крейсер «Мурманськ» з командуючим флоту на борту та плавбаза «Волга» з коман-

З появою канадського «Clyde Ore» замайоріла надія на порятунок. Однак судно різко обійшло човен і, не надавши допомоги, пішло у своєму напрямку.

дуючим флотилії атомних підводних човнів. Всі розуміли: допомога може не встигнути. Саме тому Бессонов наказав залишити в огорожі рубки лише 22 підводники, а решті перейти на радянські судна.

З кожною хвилиною човен, як кажуть підводники, «важчав»: вода, що постійно прибувала у кормові відсіки, робила свою справу — з'явився диферент на корму. А попереду була ще одна безсонна ніч... І була це не просто ніч у морі, а ніч у умовах жорстокого шторму, якими споконвіку славиться Біскай. О 6 годині 13 хвилин другий помічник транспорту «Касимов» помітив червону ракету з району, де знаходився аварійний човен, після чого сигнал радіолокаційної відмітки раптово зник... Підводний човен «К-8» та 52 із 125 членів його екіпажу загинули та покояться у Біскайській затоці на глибині 4125 метрів. Вічна вам пам'ять, герої «холодної війни», та вічна слава тим, хто до кінця виконав свій обов'язок.

Урядова комісія, яка вивчала причини загибелі човна, згодом визнає, що дії командира та екіпажу були вірними, а кожен з підводників до останнього виконав свій військовий та морський обов'язок. Як наслідок — командира підводного човна Всеволода Бессонова було представлено до звання Героя Радянського Союзу (посмертно), офіцерів нагороджено орденами

Червоного Прапора, а старшин та матросів — медаллю Ушакова. Сьогодні вже немає в живих багатьох із тих, хто пройшов через жах квітня 70-го. Але на честь подвигу лікаря Солов'я та командира підводного човна Всеволода Бессонова вулиці колишнього селища Греміха (з 1994-го — місто Острівний) носять їхні імена, в гарнізоні споруджено стелу в пам'ять про загиблих членів екіпажу «К-8».

PS. 13 лютого 1971 року атомний підводний човен проекту 627А, тактичний номер «К-8», було виключено зі складу ВМФ СРСР, а його екіпаж розформовано. Так було поставлено крапку в історії човна з «нещасливого долею». Зазначимо лише, що це була перша катастрофа атомного підводного човна, загибель якого була засекречена. Але чи насправді це так? Дійсно, будь-яких повідомлень про трагедію у Біскайській затоці в засобах масової інформації не було. Але 26 травня 1970 року відкриття XVI з'їзду ВЛКСМ розпочалося хвилиною мовчання в пам'ять про делегата з'їзду старшину 1-ї статті Чежмарьова. Однак про те, що Леонід був комсомольським вожакем «К-8», організатори з'їзду вирішили за доцільне не говорити...

Сергій СМОЛЯННИКОВ,
Віктор МИХАЙЛОВ

Міністр оборони України Михайло Ежель привітав військових моряків і ветеранів підводного флоту з професійним святом — Днем підводника

З нагоди Дня підводника, який відзначається сьогодні, 19 березня, військових моряків і ветеранів підводного флоту з професійним святом від імені колеги військового відомства і себе особисто привітав Міністр оборони України Михайло Ежель.

«В цей день молоде покоління моряків-підводників вшановує ветеранів підводного флоту, серед яких ветерани Військово-Морських Сил України віце-адмірал Володимир Безкоровайний, віце-адмірал Микола Клітний, контр-адмірал Володимир Колпаков та багато інших.

Серед нинішніх офіцерів Військово-Морських Сил Збройних Сил України чимало тих, хто віддав найкращі роки свого життя службі у підводних силах, а зараз служить Батьківщині на нових посадах», — наголошується у привітанні глави вітчизняного військового відомства.

За словами Міністра оборони України Михайла Ежеля, вірність військовому обов'язку і своєму народові, любов до моря — ці найкращі якості завжди були і залишаються притаманними морякам-підводникам, які пов'язали своє життя з благородною професією підкорювачів морських глибин.

Глава оборонного відомства побажав військовим морякам і ветеранам підводного флоту міцного флотського здоров'я, родинного добробуту та нових великих звершень на благо зміцнення обороноздатності нашої Батьківщини — України.

«Сім футів вам під кілем!», — побажав Міністр оборони України Михайло Ежель.

«АМУРСКИЕ ВОЛНЫ»

МАКСА КЮССА

і його «амур» на ім'я Віра

До автора легендарного вальсу доля була вкрай неприхильною — «безответная любовь» жінки, яку він обожнював і жахлива смерть у нацистських тенетах

На календарі — 1942 рік... В окупованій німецько-фашистськими і румунськими військами Одесі зосталося багато мешканців. А серед них композитор — автор легендарного вальсу «Амурские волны» Макс Кюсс.

Один з вищих чинів СС, дізнавшись про Кюсса, як про чудового музиканта, наказав негайно з'явитися до нього та виконати на фортепіано нацистський гімн «Хорст vessель». Музикант погодився. Але перед слухачами залунала зовсім інша мелодія в мінорному тоні, що сприймалась присутніми як цілковите глузування з нацистів. За це той самий гестапівець наказав негайно відправити Макса в каменоломню і спалити непокірного музика живцем...

Макс Авельович Кюсс народився 1874 р. в Одесі. Його музичні здібності проявилися дуже рано. Юнак вступив до музичного училища. Проте невдовзі змушений був піти звідти, бо у батьків бракувало коштів для його подальшого навчання.

Але Кюссу поталанило: йому запропонували працювати у духовому оркестрі, а згодом — стати його диригентом. У цей час музикант пише свій перший вальс «Мрії кохання», одружується з донькою місцевого фабриканта, але шлюб виявився невдалим.

Макс продовжує працювати в оркестрі, писати музику. Його беруть до армії і 1907 року направляють капелмейстром до військової частини у Владивосток. Попереду — далека подорож, що триватиме аж місяць. Зайшовши в купе, Кюсс побачив жінку середніх років з дивовижними очима кольору морської хвилі. Позналились.

Віра Миколаївна поверталась на Далекий Схід до місця служби свого чоловіка, полковника російської армії, який був старшим від неї на 25 років.

Обставини сприяли зближенню Макса з чарівною жінкою. Почуття було взаємним. Кюсс не хотів вірити у те, що незабаром втратить Віру назавжди. Макс палко переконував кохану змінити свою долю. Кожного разу Віра вислуховувала його мовчки, але очі говорили «так». Коли проїжджали могутній, повноводний Амур, Макса заповонила чарівна, мелодія, яка лунала дедалі сильніше й виразніше...

...Одного вечора в міському офіцерському клубі відбувся бал, на якому вони зустрілися знову. І Кюсс привселюдно оголосив: щойно створений вальс «Амурские волны» присвячує Вірі Миколаївні. Усі були в захопленні, закружлявши під звуки чарівної мелодії. І тільки чоловік Віри Миколаївни був приголомшений, разом з дружиною він поспіхом залишає залу. Зустрітись закоханим більше не пощастило. Макс розумів: ця жінка для нього недосяжна. А вальс «Амурские волны» пережив і їхнє романтичне кохання, і їх самих. Він став невмирущим та приніс композитору шалену популярність...

Під час російсько-японської війни цей вальс був підхоплений військовими оркестрами армій, які воювали в Північно-Східному Китаї, Кореї, у Приморській армії і на флоті.

Після війни і укладення ганебного миру в Одесу пароплавом «Малайя» прибули моряки ескадри, які бились з японцями в Цусимській затоці. Місто зустрічало їх квітами,

артилерійським салютом, почесним караулом, святковим обідом, благословенням митрополита. Але головне — зустріч проходила під звуки вальсу «Амурские волны», який так полюбили одесити.

Яка ж подальша доля Макса Кюсса?

Під час Першої світової війни він служив капелмейстром у Донській козацькій дивізії, в окремому батальйоні Георгіївських кавалерів. Після революції працював в армійських оркестрах, у міліції. Потім звільнився із служби і назавжди повернувся до Одеси. Макс Авельович вчителював у військово-музичній школі, пропагував народні пісні і марші, сприяв розвитку національної культури в Україні. Він не був членом Асоціації пролетарських музикантів чи Спілки композиторів, проте став творцем дивовижних мелодій і вальсів «Моя таємниця», «Сумні думи», «Королева екрана», «Мої мрії», «Серце Сходу», «Селянка», танго «Ніч у Бразилії», полкових маршів. До речі, композитор написав і «Похоронний марш». Подейкували, що написав він його для себе, але хіба міг передбачити композитор, яка смерть чекає на нього...

Наприкінці 1940 р. поети К. Васильєв і С. Попов написали до вальсу вірш.

Плавню Амур свої волни несет,
Ветер сибирский им песни поет.
Тихо шумит над Амуром тайга,
Ходит пенная волна,

пенная волна плещет,
Величава и вольна.
Там, где багряное солнце встаёт,
Песню матрос на Амуре поет...

Обробку для голосу з фортепіано виконали В. Соколов і В. Румянцев. Тоді вперше на нотах з'явилося ім'я композитора. В такому вигляді «Амурские волны» у 1952 році були вперше записані на радіо й прозвучали на всю країну. Відтоді його співали в багатьох країнах світу, де він набув широкої популярності. Вальс також увійшов в історію першого космічного польоту. У Державному музеї історії космонавтики ім. К. Е. Ціолковського в Москві в бортовому журналі першого космонавта Юрія Гагаріна зберігся запис: «...Самочувствие хорошее. Слушаю «Амурские волны»...

Лев КУДРЯВЦЕВ

ВІЙСЬКО ШУКАЄ ТАЛАНТИ. ЛІТЕРАТУРНІ

Якщо говорити офіційною мовою, то, здавалося б, все просто: Начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних сил України генерал армії України Іван Свіда підписав наказ «Про розвиток літературно-художньої творчості у Збройних силах України». Але це було настільки несподівано для широкого загалу, що нездалим може вважати себе кожний засіб масової української інформації, котрий не приділив проблемам літератури і армії хоча б рядок: про спробу армії шукати таланти висловилися доброзичливими сюжетами чи недолугими есеями майже усі.

Ще б так. Адже започатковується конкурс серед представників української армії на краще висвітлення військової тематики у творах літератури. Конкурс проводитиметься щороку в усіх літературних жанрах до Дня Збройних сил України.

Здавалося б, наказ є — результат буде неодмінно. Армія...

Але саме у цієї армійської медалі є інша сторона. Із святої амфори військової, солдатської, тобто — завжди готової до подвигу в ім'я Батьківщини, душі (а коли вона не готова до цього кроку, то це і не солдатська, і не душа) випускається джин у камуфляжі. Пояснюю: із практично злочинним знищенням військової преси армійського окружного рівня Армія втратила певний «демократичний клапан» — солдатську газету, пресловуту «Окопну Правду», де кожен військовий і причетний до Війська мали нагоду і можливість висловитися про все те, що має зараз стати предметом літературної творчості військовиків.

Для уточнення: коли на посаді прес-секретаря командувача військами Західного оперативного командування я підготував проект наказу щодо збору і постачання до

прес-служби ЗахОК оперативної інформації про усі процеси, що відбуваються у військових колективах, мене по-батьківськи взяв за плече досвідчений генерал: «Миколо, ти справді хочеш, аби на твоє ім'я зі всіх гарнізонів почали надсилати аматорське відео про те, як «прапора» професійно тягнули тупонку зі складу?». І я зрозумів, що, вимагаючи наказом відвертості, я тягну зі згаданої амфори корок, під яким — щирість, котра може не мати меж...

Отож, дуже важливо, хто редагуватиме — зауважте, не цензуруватиме, а редагуватиме! — літературні опуси бійців із пером. Адже лише військовий журналіст спроможний відредагувати твір про військо, знаючи його і будучи дотичним до літературного процесу водночас. Військовий журналіст сьогодні дефіцит, а фаховий військовий журналіст — їх днем із вогнем... Словом, скоро звільняться останні... Когорта військових журналістів не збільшується, а зменшується. Юні репортери у погонах цього року будуть випущені із альма-матер всіх військових журналістів СРСР — колишнього ЛВВПУ, а нині — Академії сухопутних військ. Якими бу-

дуть репортери відтінків хакі київського розливу — покаже час лише через... п'ять років.

Так багато уваги приділяю військовим журналістам і їх проблемам, бо глибоко переконаний, що втрату, завдяки нищівній діяльності невинних «демократів» помаранчевого періоду, фактично усієї потуги української військової журналістики, практичне знищення окружних, оперативних командувань та газет іще не раз, і не два гірким недемократичним соціальним відлунням почує уся Армія, усе суспільство.

Коли ж чую думку, що на імідж армії повинні запрацювати усі військові, а не лише військові ЗМІ і військові репортери, то автоматично з підсвідомості вириває переконання — а все ж таки не варто було нищити військову пресу. Написана державною, українською мовою, вона одвічно стояла на продержавницьких позиціях, не припускалася соціального бруду і пропаганди конфліктів, ксенофобії, ненависті представників однієї частини країни до іншої, не приспівала до жодних політичних викрутасів — кому ж вона заважала — саме така українська військова

журналістика? Влада, врешті-решт, почала робити спроби отямитися. За підказки, а не через знання суті справи, але все ж таки не було допущено знищення «Флоту України» — чи не єдиної послідовно державної української газети у Криму. Зусиллями справжнього альтруїста і беззаперечного справжнього подвижника військової преси полковника Миколи Поплавського відновлено після руйнівного періоду газету «Крила України» Повітряних Сил. Однозначно на порядку денному — відновлення газети «Армія України» у форматі видання Сухопутних військ, бо як може бути, що найбільший вид війська і без власного «голосу»?

Отже, перший крок у виконанні наказу повинні зробити саме військові журналісти. Але нинішня військова журналістика не переслідує мети літературної. Значить, з часом, за кроком першим, повинен бути крок другий: офіційне утворення літературної студії із офіційними посадами офіцерів — для найбільш підготовлених і, погодьтеся, найбільш педагогічноспроможних. Аби не відбрехувалися у листах і зустрічах із авторами. А робили справу гідно. Як казав класик: «Не упиваясь словесами, жизнь повторяет нам опять: талантам надо помогать, бездарности — пробьются сами»... Адже не для кампанійщини і гарно протрубадуреної акційності затівається справа літератури у армії...

Недолугим критикам «музи в сапогах» нагадаю авторів і твори, котрі стали вічними саме завдяки військовій темі: Лев Толстой «Севастопольские рассказы», Костянтин Симонів «Живые и мёртвые», Олесь Гончар «Прапороносці». Кожен може продовжити список у відповідності до освіти і освіченості...

І ще суттєве: сучасна військова журналістика, котра так і рве тісні пута нинішніх видань, поступово відвойовуючи свою нішу у інформаційному просторі країни і світу, доволі строката. Є, для прикладу, офіцери-ровесники: один робить сайт, де можна знайти інтелігентно викладену проблематику на будь-який військово-політичний смак і його продукт сміливо цитують агенції світу. А інший чинить таке, що його «форуми» збирають увесь непотріб духовний, цинізм та бруд... Словом, усе, що не гідне ні

офіцерського звання, ні інтелігентності, ні благородства...

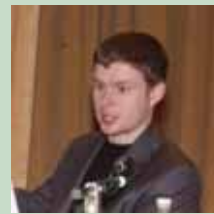
Отож, і до добору журі конкурсу варто було б поставитися обережно, особливо за нинішнього розмаїття журналістів війська. Який редактор — такий і твір. Навіть класичний Юрій Трифонов дякував своєму літературному редакторові — авторці величної і вічної казки «Город мастеров» Тамарі Габбе за професійне втручання і фахові поради. Що ж там казати про солдата із романом «Помаранчевий «дембель» чи полкового музику із віршиком до нової редакції «Прощання слов'янки»? Правити талановитих талановито зможуть лише талановиті. Аксиома. Її не порушити. А «жовтуватий» редактор завжди підтримуватиме лише «колір дитячої несподіванки»... Тут теж є певна пересторога. «Анкор, ещё анкор...» — це звіт про життя віддаленого гарнізону? Наклеп на Героя Радянського Союзу? Чи фільм, який розповідає про життя людей, нехай навіть у погонах? Але живих і трагічних у своїх неповторності і чутливості? Неймовірна відповідальність покладається на плечі журі... Аби у запалі псевдопатріотизму не виплеснути із «наклепництвом» дитя талановитих авторів...

То ж про що писатимуть? Про усе. Про кожен свій крок. Про все, що наболіло у ці двадцять довгих і незалежних років служби на військовому серці... І там, де хтось зробить спробу необачно по-командирському рывкнути: «Про це — не писати!», — саме там закінчатся і військова література, і конкурс.

Чи мені не вдалося знайти, чи, й справді, у документі і, таким чином, в творчих планах, не згадано жанр комедії? Чому б не побоюватися випустити невгамовного і неповторного у своїй могутності джина суто військового реготу над нашими ж військовими висловами і негараздами? Підтвердження крилатого вислову «Хто в армії служив — у цирку не сміється»?.. Чим, до речі, не назва і тема для п'єси про гарнізонне життя? Хоча б для того, щоб не відкривати започаткований наказом НГШ непростий, але такий необхідний для армії і військово-літературний шлях із надмірно суровим виразом на військово-му обличчі...

Микола ГУЦУЛЯК

Голова секретаріату видавництва «Український клуб» Олексій Усачов: «Ми не просто шукаємо талановитих людей у війську. Наше завдання — знайти військовослужбовців, які пишуть і показати їхню творчість широкому загалу».

У Вінниці та Хмельницькому в рамках спільного проекту видавництва «Український клуб» та Міністерства оборони України відбулися творчі зустрічі письменників з військовослужбовцями та працівниками Збройних Сил місцевих гарнізонів

Заходи відбулися в рамках спільного проекту видавництва та Міністерства оборони України під назвою «Українські письменники — Українській армії».

Як розповів один із співавторів проекту — голова секретаріату видавництва «Український клуб» Олексій Усачов, творча робота з військовослужбовцями розпочалася ще у 2006 році. Тоді організатори побували у 169-му Навчальному центрі Сухопутних військ ЗС України.

Сьогодні ж проект отримав друге дихання завдяки підтримці соціально-психологічного центру Збройних Сил України і начальника Головного управління виховної та соціально-психологічної роботи Збройних Сил України генерал-майора Олександра Копаниці.

— У 2010 році це буде системна робота в рамках гуманітарної підготовки. Один раз на місяць ми відвідуватимемо конкретну військову частину і шукатимемо в ній таланти, — наголосив Олексій Усачов.

За словами голови секретаріату видавництва «Український клуб», цього року письменники вже побували в окремому Новоросійсько-Київському полку Президента України, де були приємно здивовані творчими доробками двох солдатів військової служби за контрактом, які пишуть вірші.

— Це могло б стати своєрідною творчою майстернею для початківців. Видавництво «Український клуб» зі свого боку готове друкувати тексти, які будуть рекомендовані журі. До того ж, від Збройних Сил України видавництво не вимагає додаткового фінансування проекту, — наголосив Олексій Усачов.

З нагоди Міжнародного дня прав жінок і миру Західний регіональний медіа-центр Міністерства оборони України (м. Львів) проводив фотоконкурс «Красуня у погонах — 2010».

У конкурсі взяли участь 29 жінок-військовослужбовців, які проходять військову службу у частинах та підрозділах Збройних Сил України у Західному регіоні України.

— Започатковуючи цей конкурс, ми керувалися бажанням нагадати громадськості, що у Збройних Силах України пліч-о-пліч із чоловіками на бойових постах перебувають військовослужбовці-жінки. Подекуди на їхні тендітні плечі покладено надзвичайно відповідальні обов'язки — несення бойових чергувань, турбота про життя і здоров'я захисників Вітчизни, забезпечення якісного і безперебійного військового зв'язку та безліч інших, — розповів у прямому ефірі телепрограми «Вже ранок» Львівської обласної державної телерадіокомпанії начальник Західного регіонального медіа-центру МО України полковник Володимир Ярцев. — Усі жінки чарівні та привабливі. І жінки-військовослужбовці — не виключення. Військовий однострій підкреслює їхню красу. Й, відверто кажучи, журі доволі важко було визначитись із переможницями.

Відтак, призи за перемогу у фотоконкурсі, які надала група компаній «Агентство економічної безпеки» та Львівська філія ЗАТ «Київстар GSM», отримає оператор відділення експлуатації автоматичної системи управління військової частини з міста Виноградів Закарпатської області солдат військової служби за контрактом Інна Балог. Друге місце посіла капітан Оксана Якубчак, начальник групи обліку та призначення техніки національної економіки Івано-Франківського обласного військового комісаріату. Третє місце здобула солдат військової служби за контрактом Ніна Герун, медсестра фтизіатричного кабінету клініки амбулаторно-поліклінічної допомоги Військово-медичного клінічного центру Західного регіону МО України зі Львова. Номінацію «За жіночність та чарівність» розподілили військовослужбовці-контрактники: технік-телефоніст Рівненського обласного військкомату Марина Гурко і начальник сховища інженерного майна взводу забезпечення окремого інженерно-саперного батальйону Інна Гаврилюк із Закарпаття.

ЇХНЯ «ЗБРОЯ» — КРАСА І ВРОДА

Солдат військової служби за контрактом Інна Балог стала переможницею фотоконкурсу «Красуня у погонах — 2010», ініційованого Західним регіональним медіа-центром Міністерства оборони України

Державне підприємство Міністерства оборони України

«Одеське авіаційно-ремонтне підприємство

«ОДЕСАВІАРЕМСЕРВІС»

Директор
ДП «ОАРП «Одесавіаремсервіс»
Юхачов Віталій Володимирович

Літакобудівний завод в Одесі засновано у 1911 році Артуром Антоновичем Анатрою, одеським банкіром та підприємцем.

На сьогодні, завдяки розвиненій інфраструктурі виробництва і передових технологій ми готові надати послуги з ремонту авіаційної техніки, модернізації літаків, сервісного обслуговування, виготовлення запасних частин і навчання персоналу.

Система якості "Одесавіаремсервіс" повною мірою відповідає вимогам міжнародних стандартів і підтверджена сертифікатами ISO 9001:2000, EN 9110, сертифікатом Державної Авіаційної Адміністрації України, сертифікатом військової акредитації Міністерства оборони України, ліцензією Міністерства промислової політики України № 147544.

"ОДЕСАВІАРЕМСЕРВІС" здійснює:

- капітальний ремонт літаків усіх модифікацій типу МіГ-21, МіГ-23, МіГ-27, Л-39, Як-52, двигунів Р11-300, Р13-300, Р25-300, Р95Ш, Р195, М14П, М14В26, АІ-25ТЛІ, АІ-25ТЛІШ, коробок літакових агрегатів КСА-2(3) літаків МіГ-29, допоміжних літакових установок "САПФІР-5" літаків Л-39, ГТДЕ-117 літаків МіГ-29, Су-27 і його агрегатів, САУ, електроустаткування, приладового, навігаційного, радіоелектронного і іншого спеціального устаткування літаків типу МіГ-21, МіГ-23, МіГ-27, Л-39, агрегатів усіх систем;
- модернізацію літаків МіГ-21, Л-39 і МіГ-23;
- устаткування салонів підвищеної комфортності, устаткування салонів в літаючий госпіталь, для літаків транспортної авіації типу Ан-24, Ан-26, Іл-18, Ан-30 та ін. і вертольотів типу Мі-8, Мі-17;
- ремонт агрегатів літаків типу МіГ-29, Ан-12, Ан-24, Ан-26 і Як-40;
- виготовлення усіх видів гумотехнічних виробів, що працюють в середовищі авіаційного палива і масел для будь-яких типів авіатехніки;
- виготовлення нормалізованих деталей;
- виготовлення будь-яких елементів скління з органічного орієнтованого і неорієнтованого скла на будь-які типи авіаційної техніки;
- експертні висновки про стан авіаційної техніки і її придатності до відновлення шляхом ремонту;
- проведення консультацій і навчання фахівців виконанню робіт по ремонту і експлуатації авіатехніки;
- ремонт і постачання КВА і КПА для літаків типу МіГ-21, МіГ-23, МіГ-27, МіГ-29, Л-39, Як-52 і вертольотів типу Мі-8, Мі-17, Мі-24, Мі-26.
- постачання запасних частин, агрегатів і наземного устаткування для літаків типу МіГ-21, МіГ-23, МіГ-27, МіГ-29, Л-39, Як-52 і вертольотів типу Мі-8, Мі-17, Мі-24, Мі-26;
- навчання льотного і технічного складу.

65121, УКРАЇНА, м. Одеса, пр-кт Маршала Жукова, 32А
тел/факс: +380(48) 765-71-53, +380(48) 719-89-85
E-mail: zez@avirs.ua

АВІАКОН

КОНОТОПСЬКИЙ АВІАРЕМОНТНИЙ ЗАВОД

Не зупинятись на досягнутому

41601, Україна
Сумська область
м. Конотоп
вул. Рябошапка, 25

Тел: +38 05447 6-61-00
Факс: +38 05447 6-61-02
E-mail: aviakon@konotop.net
www.aviakon.com